

K. MIKUNDA:

ZE ŠKOLY DO KRIMINÁLU.

Vzpomínka na persekuci studujících
kutnohorské reálky za světové války.

Dle svých zápisků podává
KAREL MIKUNDA.

1923.

Nákladem Karla Pospíšila, knihkupce v Humpolci.

Cena 2.50 Kč.

(52 stran.)

profesor od tabule podával jsem lístek spolužáku Krutskému. Profesor však zpozoroval můj pohyb, rozběhl se od tabule a pravil: „Krutský, dejte mi ten lístek, co si podáváte po celé třídě!“ Krutský ani do lístku nenahlédnuv mu jej podal. Profesor Trnka lístek vzal, rozbalil, přečetl a ptal se, kde jsem jej vzal. Řekl jsem, že mi lístek dal Mačenka, ten, že od Pacovského, ten od Korce a tak to šlo po třídě, až to došlo k Francovi a ten řekl, že lístek našel pod lavicí.

Vyučování bylo ukončeno a každý pospíchal z budovy, aby pookřál na zdravém vzduchu, zvláště ti, kteří neměli na svědomí novou „pecku“. Někteří chlapci z naší třídy se pochlubili jiným z druhých tříd co se stalo a ti dověděvše se, co bylo na lístku napsáno, smáli se nám, že budeme zavřeni. Z toho měli jsme ovšem velikou švandu.

Uplynula neděle a v pondělí ráno jsem šel zase svou cestou do školy. V Tylově třídě v Kutné Hoře setkal jsem se s Mačenkou. Podali jsme si ruce a on mi pravil: „Karle, poslouchej, je to s námi špatné. France prý sebrali četníci a je prý zavřen u krajského soudu...“; smál se při tom a já také. Myslíl jsem, že si dělá legraci a nevěřil jsem mu. Cestou přes město zabývali jsme se otázkou, bylo-li by možné, aby nás pro takovou hloupost zavřeli, zvláště když si žádný neuvědomil co na lístku je. Tak došli jsme až do školy. 6 Vstoupil jsem do třídy s tlukoucím srdcem a pohlédl jsem na místo kde sedával Franc; bylo prázdné. Ovšem, to nebyl ještě žádný důkaz. Vždyť mohl přijít později, nebo vůbec nepřijít, jak se u něho v poslední době dosti často stávalo. Leč trochu nejistoty již ve mne zůstalo a čekal jsem co bude dále. Napnul jsem si kreslicí papír, ořezal křidu panu profesorovi třídnímu, který měl mít u nás první hodinu. Chodil venku a zdál se docela klidným.

Uhodila osmá. A hned se počala vyplňovat neblahá moje předtucha. Místo pana profesora Jecha který měl mít u nás planimetrii a byl zároveň třídním vstoupil profesor Tomší. Pomodlili jsme se! Pan profesor nerozhlédl jsou-li všichni přítomni a France zapsal jako nepřítomného. Právě když zavíral třídnici do stolu, někdo zaklepal. Chtěl jsem běžet ke dveřím a podívat se, co je — bylo to mým úkolem, protože jsem seděl hned u dveří — ale v zápětí se otevřely dveře samy a vstoupil ředitel Mazal. Prostředně velký pán, starší 50ti roků, slabší, šedivý, či spíše prošedivělý, plnovous zapadlé oči. Říkali jsme mu „Mefisto“. Zapadlé tmavé oči mu toho vzhledu plně dodávaly. Promluvil si s p. profesorem. Tomším pár slov a temným hlasem pravil Krutskému: „Krutský, pojďte se mnou!“ Tentokrát jsem se zachvěl a hned na to byl jsem vyvolán k tabuli.

Asi po dvacetipěti minutách bylo zaklepáno znovu, opět vstoupil ředitel a následoval jsem ho já. Ředitel nepromluvil ani slova a zaměřil k ředitelně a já se sklopenou hlavou jsem šel za ním. Právě když jsme přicházeli k ředitelně vystupoval z ní Krutský a byl celý uplakaný. Teď teprve jsem dostal strach a v duchu jsem si rychle přeběhl vše co se stalo. Viděl jsem již, že jsem v sobotu před tím udělal chybu. A již jsem si v duchu představil třídu, v níž sedím skloněn nad papírem, počítám nebo rýsuji a odbývám si nejméně osmihodinový karcér. Mimo to viděl jsem v duchu vysvědčení, v jehož hlavě „trůni“ zákoně mravy. To 7 mne počalo rozčilovati. Ředitel ukázal Krutskému na protější chodbu a pravil: „Tam se postavte a čekejte!“

Vstoupil jsem za ním do ředitelny. U stolu seděl nad archy papíru s perem v ruce p. třídní prof. Jech. Ředitel přešel několikráte místnost až stanul přede mnou. Očima chladnými jako led a ostrými jako dýka na mne pohlédl tak, že jsem se zachvěl jak pod prudkým závanem mrazu. Kdyby byl snad mohl na místě

mne očima probodnouti, učinil by tak. Pomalu hlubokým hlasem mi řekl: „Vy jste v sobotu při němčině podal Krutskému nějaký lístek“. Ano, odpověděl jsem. Po delší pomlčce pokračoval: „Pamatujte si dobře co vám nyní řeknu. Především musíte mluvit pravdu. Jinému nepomáhejte, ale také nikomu nepřitěžujte. Je toho stejně dost. Ale sebe nevytácejte také. Studie a existenci máte již zkaženy. A kdybyste lhal, jen byste si uškodil. A co vás čeká. Oprátka, nebo při nejmenším desítiletý žalář. Než něco řeknete, vše si dobře rozmyslete. Nyní mi řekněte jak to bylo.“ Ač jsem byl již zdrcen a nebyl jsem skoro schopen klidně uvažovat, vypravoval jsem jak to bylo. Ještě jsem však ani nedopověděl, kdy mne ředitel přerušil a začal mi klásti otázky.

„Četl jste ten lístek?“ — „Četl jsem pouze první čtyři rýmy, posl...“, ani jsem ještě nedořekl posledního a ředitel se na mne rozkřikl : „To nechci — četl nebo nečetl!“ „Nečetl“, odpověděl jsem. Ředitel zatnul zuby a pokračoval: „Jak můžete říci nečetl, když se přiznáváte, že jste četl první čtyři rýmy“, a obrátiv se na p. profesora třídního pravil : „Pane kolego, napište četl!“ A na mne se obrátil se slovy: „A vy si dejte pozor! Budete-li lháti dopadne to s vámi ještě hůře!“ Pak pokračoval ve vyptávání: „Věděl jste, co tam bylo napsáno?“ Po mojí odpovědi „nevěděl“, zahrnul mne ředitel přívalem slov: „Jak je možno, když jste lístek četl“, — „nečetl“ vskočil jsem do řeči, ale se špatnou jsem se potázel. Ředitel přistoupil ke mně tak, že jsem cítil jeho dech ve tváři a pokračoval: „tomu nikdy 8 nevěřím, že byste měl takový lístek v ruce a že byste jej nečetl! Ostatně tu otázku máme odbytu. Jak je tedy možno, když jste lístek četl že jste nevěděl co tom je napsáno. Napište věděl!“ obrátil se na zapisovatele. Chtěl jsem znovu odporovat. Již jsem chtěl znovu otevřít ústa, když na mne ředitel upřel ten jeho pohled, chladnější jak ocel. Sklonil jsem hlavu a podrobil se. A dále otázka; „Rozuměl jste tomu?“ „Nerozu...“ „Mlčte!“ rozkřikl se ředitel na mne znovu. „Takový vyspělejší hoch jako vy jste, tomu musil rozumět. Napište rozuměl.“ A otázky pokračovaly. Věděl jste, že je to trestné, co je tam napsáno ? Věděl jste, coby se vám stalo, kdyby se celá věc prozradila. Proč jste dával lístek dál? Proč jste ho neodevzdal panu profesorovi, atd.? Už si ani všechny otázky nepamatují.

Pokoušel jsem se znovu a znovu říkat „ne“. Když jsem však viděl, že to ředitele přivádí více a více z rovnováhy, podal jsem se a odpovídal jsem jak si přál, doufaje, že snad tím přece svůj trest zmenším. Bylo mi pak vše přečteno a měl jsem protokol podepsati. Pokusil jsem se posledně o odpor, ale vše marno. Ředitel znovu mi hrozil a sliboval horší trest. Když na mne stále naléhal, podepsal jsem — .

Byl jsem úplně vyčerpán. Pot perlil se mi na čele. Chvilkami zpozoroval jsem soustrastný pohled zapisujícího p. prof. třídního. Ostatní páni profesoři přišli si chvílemi pro své věci. Některý přešel docela netečně. Profesor Knittel přešel se zatátými rty ani slova nepromluviv a na žádného nepohlednuv. Bez pozdravu přišel, bez pozdravu odešel. Prof. Prach vešel hřmotně; zamračený, rudý ve tváři, vrhl letmý pohled plný vzteku na ředitele a odstrčil židli tak prudce, že až narazila na stěnu. Vztek projevil jen chvilkovým zasyknutím. Po tříčtvrtihodinovém výslechu vypoτάcel jsem se na chodbu ke Krutskému.

Tam nás hlídal nejprve prof. Štěpán. Přicházeli pak ostatní kolegové asi v tomto pořadí: Mačenka, Pacovský, Koretz, Loula, Adamec, Mareček, Gymko-
 9 vies, Pokorný, Barvínek, Jirásek, Pavel, Novák, Baráh, Friedl a Kutílek. V dozoru se vystřídali: pp. profesoři Knittel, Trnka, Spalovský, Vrzáň a Kazda. Vždy o přestávce byli jsme zavedeni do ředitelny. Po vyučování byli jsme odvedeni do učebny IV.b třídy, odkud jsme děti z obecné školy — které se tam zatím nahrnuly

— prostě vyhnali. Teprve teď jsme pocítili jeden po druhém hlad. Vždyť jsme již od rána ničeho nejedli. V přestávkách jsme ven nesměli, žádného jsme si poslat také nesměli. To nás ředitel střežil, jak čert hříšnou duši, abychom se s nikým nestýkali. Sám jistě hladu nepocítil. Vždyť jistě viděl v duchu záchranu Rakouska, povýšení a řády. Zatím objevil se ve škole několikrát strážmistr četnictva. V doměnce, že budeme po protokolu propuštěni domů nás utvrzovalo také to, že naši spolužáci byli dosud v naší učebně. My byli jsme ve třídě IV.b obecné školy; bylo to tehdy ve „Vlašském dvoře“. Reálka měla učebny na jedné a obecná škola na druhé chodbě. Musili jsme zase na chodbu, aby děti ze IV. třídy mohly se učit a viděli jsme, že naši spolužáci jdou domů. Chtěl-li někdo jít na záchod musil si nejprve vyžádat svolení. Asi za hodinu, tak ke třetí hodině, byly jsme opět zavedeni do naší učebny.

Zasedli jsme každý na své místo. Nikdy nebylo takové ticho jako tehdy. Jen dech každého rušil klid. Chvilkami hlubší výdech přerušil mlčení - a zase dost. Za pár minut přišli profesori: Tomší, Jech a Poldauf. Kutílek se dal do pláče, že má hlad. Vždyť také od rána neměl žádný ničeho v ústech. O tři buchy, které jsem měl jsem se rozdělil s těmi, kteří byli nejbliže. Právě v té chvíli přišli také páni Koretz a Mačenka a přinesli šunku, chléb a salámy. A zase nastalo dělení. Pan profesor Jech vstupoval poslední, celý zasmušilý. Chvějícím hlasem pravil: „Tak vidíte, hoši! Teď i kdyby člověk chtěl, nemůže vám pomoci“, a odešel. Profesor Poldauf se zatím postavil na stupínek a začal vykládat: „To máte jako když malé dítě si zahrává s dynamitovou patronou. Stále do ní ťuká hřebíkem a myslí 10 si: vždyť ono to nebouchne. Ale najednou to udělá bác! - a je hotovo. Tak jako s prachem. Stále k němu přibližuje hořící sirku a říká: Vždyť ono to nechytne. Sirku přibližuje víc a víc — uslyšíte ránu a dítě je buď mrtvo nebo zmrzačeno. Tak jste si zahrávali vy. Stále jste něco prováděli, až to prasklo. Co jste to jen vyvedli? Co nyní z toho máte? Studie máte zkaženy — a co vás čeká? — Oprátka, nebo prach a olovo. Kdybyste snad musili ke krajskému soudu, ne abyste utíkali. To se zkrátka namíří a udělá se — bum!“ Každý seděl zdrcen, že téměř zapomněl dýchat. Prof. Tomší nám koupil bandury. Mlčky si některý vzal a opět se rozhostilo hrobové ticho.

Konečně po trapném očekávání ozvaly se na chodbě kroky, otevřely se dveře a přes to, že jsme již předpokládali co se stane, zůstal každý, jako když do něho uhoří hrom. Vstoupili pp. strážmistři: Vacovský a Svoboda s ředitelem a strážmistr Vacovský pravil: „Tak, hoši, teď půjdete s námi ke krajskému soudu. Snad byste tam došli sami, ale abyste se nerozeběhli půjdeme s vámi. Nic si z toho nedělejte a buďte klidni. Do večera budete snad doma. Nyní vám prohlédneme knihy.“ Mlčky rozložil jsem svoje knihy a v hlavě mi hučelo do večera snad budete doma! A co když ne? Co maminka doma. Jak si to chudák bude vykládat a kdo ji upokojí. Zpozoroval jsem, že někteří hoši tajně strkali jakési papíry do úst. Později jsem se dověděl, že Jenda Pokorných snědl „Marseillaisu“ a jiní dva jakési ruské písně. U žádného nebylo nic podezřelého nalezeno. Vše nechali jsme ve třídě, seřadili se a vyšli na chodbu. Krutský byl propuštěn. Na chodbě loučil se s námi bratr Mačenky, Miloš. Vyšli jsme z budovy — právě tloukly na věži čtyři. Myšlenky létly mi hlavou. Což? Vrátím se kdy ještě do těch dveří, z nichž vycházím. Co bude dále? Co doma? A nastoupili jsme cestu : ze školy přímo do kriminálu.

Prošli jsme kozí plácek, Komenského náměstí, šli kolem starobylé kamenné kašny na Smíškovo ná 11 měští. Tam trhlo to mnohým z nás při pohledu na budovu pochmurného rázu na níž nad upevněným orlem byl vybledlý nápis:

„C. k. krajský soud.“ Černý orel roztahoval křídla, jako by chtěl jimi chránit vše, co se děje za tou zdí na níž je má rozpjata. A otevřeným zobákem, jako by chtěl vyrvat každému, kdo vkročí do stínu jeho křídel, zakřiknutou, ale přece českou duši.

A tak jsme s pocitem mrazení prošli průjezdem a vkročili jsme do přijímací síně, kde jsme byli přivítáni slovy: „Což pak si myslíte, že je zde nějaká škola? Jděte domů!“ Mezi tím jsme zaslechli, že strážmistr říkal správci věznice Schvarzovi, aby vyhotovil průvodní list pro devatenáct osob, že pojedem ráno ve tři hodiny do Litoměřic. Byli jsme znovu spočítáni a dozorcem Kozákem vedeni do cel. Procházeje prvním mřížovím k celám znovu jsem se zachvěl a vzpomněl jsem si na domov. — Maně mi také napadlo, proč se vlastně ocitám v těch místech: Bylo to snad proto, že se to mocné a podle názoru mnohých - nerozborné Rakousko bálo, že by bylo rozbito pár patnáctiletými dětmi. Či bylo to ze strachu dvou lidí — také Čechů — kteří se báli, že ta oprátka, kterou slibovali nám, by se otočila kolem krku jim. A nebo spíše proto, že se našli dva lidé bez duše a bez svědomí, kteří na zkaženém mládí a zkažených existencích jiných, chtěli budovati svoji kariéru.

Zaslechli jsme za sebou kroky a na rohu chodby objevil se rada krajského soudu Loula. Spatřil svého syna Arnošta mezi námi a stěží ze sebe vypravil : „Arno, ty jsi zde také?“ Odešel, stěží utajuje pohnutí. Prošli jsme několika chodbami a zastavili se u jedné cely. Dozorce vstrčil jeden klíč do zámku a odemkl. Zaskřípalo to a chladný vzduch nám zavanul do tváří. „Vstupujte“, pravil dozorce a počítal: „jeden, dva...“ až do deseti. jako kusy ovcí. Přivřel dveře a znovu zaskřípal klíč v zámku cely druhé. A zase počítání. již vstoupili všichni mimo mne. Dozorce chtěl již zamknouti dveře a mne odvésti jinam. Myslel jsem, že mám být 12 sám a prosil jsem ho proto, aby mne dal k těm prvním. Vstoupil jsem tedy do první cely. Dveře se zavřely, klíč znovu zachřestil v zámku, závora zapadla a řetízky od kuliček zazvonily umíráčkem naší svobodě na bůh ví jak dlouho. Teď teprve nastalo to nejhorší. Někteří plakali, jiní šíleně běhali po cele a jiní mezi nimi já, dívali se vytřeštěně do neznáma. Je to přece jen strašný pocit být uzavřen za dveřmi — bez kliky a se závorou s druhé strany. Po chvílce, která se nám tehdy zdála věčností, prvý se vzpamatoval Novák. „Hoši pojďte, budeme hrát čaru,“ a už se stalo. Každý vylovil z hloubi svých kapes nějaký krejcar a už to šlo. Byli jsme však za chvílku vyrušeni. Jakmile zazněly kroky na chodbě a zastavily se na chodbě u naší cely hra přestala a nastalo všeobecné napětí. Nic to nebylo. Dozorce přinesl nám každému šišku „komisárku“ a dvěma či třem salámy, šunku, chléb a jiné věci z domova. Ostatním nám nabídl, že nám koupí salámy a dá je ohřát. Dali jsme si každý na čtyři. Potom chodili jsme jeden za druhým do jedné cely, kde nás správce věznice Schwarz „popisoval.“ Přinesli nám ještě dva „kavalce.“ Pomalu zmocňovala se nás dřímota a tak asi o půl deváté jsme se svlékli a ulehli. Natáhl jsem se na slavník a oči upřel ke stropu. Zavládlo naprosté ticho. Jen světlo v mřížovém košíku u stropu působilo rušivým dojmem. Znovu vzpomínal jsem na domov, jak by se to krásně spalo v peřinách, co dělá maminka, ví-li už co se mnou je, nebo mne hledá po městě. Vzpomínal jsem na vše, co se stalo v uplynulém dni, co bude dále a znenáhla jsem usínal.

Již o půl jedné nastal ruch znovu. Byli jsme probuzeni, abychom se prý připravili na další cestu. Šlo to rychle. Ozvaly se kroky, zámek zaskřípal a na prahu se objevili dva dozorcí. Tiše jsme se seřadili a následovali je na strážnici. Naposledy rozhlédl jsem se po místnosti, která mi poskytla útulku na jednu noc za tak zvláštních okolností a v níž jsem zažil ty nejlepší 13 chvílky svého mladého ži-

vota. Na strážnici jsem se dověděl, že tam mám vejce, chleba a šest korun z domova. Kámen spadl mi ze srdce. Doma věděli co se mnou je a kde jsem. Vešli jsme opět do kanceláře správce Schwarze, kde byl on s paní a dvěma syny. Na stole stál hrnec čaje a dvě bábovky. čaj byl rozdělen; každému koflík a kus bábovky. Zatím co jsme jedli bylo zaklepáno na dveře a s dozorcem vešel Franc. Podali jsme mu ruce a čaj dostal jako my. Pak oznámil správce Schwarz každému co bylo mu necháno na strážnici peněz rodiči. Mně neřekl ničeho. A tak když nám nadstrážník Říbek nabízel, že nám půjčí peníze potřebujeme-li kdo, vypůjčil jsem si od něho 5 korun. Asi kolem dvou hodin přišel vrchní strážmistr Vacovský, strážmistr Svoboda a závodčí Förster. Poděkovali jsme za vše seřadili do čtyřstupu a vyšli ven. V předu závodčí Förster vzadu strážmistr Svoboda s nasazenými bodáky. Vrchní strážmistr Vacovský šel nás jen vyprovodit. V parku připojil se k nám p. Korec a loučila se s námi paní Musilová, sestra Pokorného. Byl to smutný pochod krásnou jarní nocí. Tisíce hvězd mihotavým svitem zářilo v temnu nekonečna. A snad ještě temnější než to nekonečno bylo nitro těch šestnácti dětí krácejících vstříc neznámému osudu. Odměřené kroky divně se rozléhaly a rušily klid starobylého spícího města. Pár plynových světél snažilo se přemoci temnotu ulic, v nichž temné stíny ploužily se jako temné přízraky. A z těch stínů šklebil se na nás černý osud.

Na rohu Tylovy třídy stála vztyčena vysoká postava. Přicházíme blíže a poznáváme strážníka. Tlumený pozdrav a zase ticho. V Tylovce, tam kde ústí ulice ze Sedlce, jsme se zastavili. Pan strážmistr Vacovský se s námi loučil, znovu nás utěšoval a přál nám šťastného návratu. Již jsme byli na dalším pochodu, když za námi volal, abychom se nerozbíhali a neztěžovali službu četníkům nás provázejícím. To bylo docela zbytečné, protože jsme se poddali svému osudu. Před náměstím čekali na nás rodiče Barvínkovi, celí uplakaní. 14 Venku bylo dost chladno a tak jsme se usadili v čekárně. Přišel tam také pan Jirásek a pan Pacovský rozloučit se s námi. Konečně byl ohlášen příjezd rychlíku.

Nastalo loučení a již jsme se hrnuli na nástupiště a k vozům. Ale byli jsme zklamáni a rozveseleni zároveň. Do rychlíku nás nevzali, protože prý nebylo nic hlášeno a je málo místa pro tak velký transport. Četníci láteřili, protože se od osobního vlaku dostanou pozdě domů a to ještě musí kus trati jet nákladním vlakem. A tak se rychlík rozejel a my se pomalu vraceli do čekárny. „Jen 15 minut daleko je můj domov a já nesmím tam jít se rozloučit se svou maminkou. A kdo ví, kdy se uvidíme“, napadlo mi, když jsem usedl na lavici. Prosil jsem p. Jirásku, aby k nám zašel a mamince vše vysvětlil a trochu ji upokojil. Slíbil mi to a tím jsem nabyl sám také trochu klidu. A tak čas pomalu plynul a čas k odjezdu se blížil. V pět hodin vlak s hukotem vřít se do stanice. Vyhrnuli jsme se zase ven a nastoupili do vozu do dvou prázdných oddělení, která byla pro nás vyhrazena. Vlakvedoucí zapískl, zatroubil a vlak se dal do pohybu. Se zamženými zraky loučili jsme se s milou krajinou, ztápějící se v temnotách. To bylo vyptávání cestou. Kdy přijedem do Litoměřic, jak je to daleko z nádraží ke krajskému soudu. Jsou-li tam také Češi, či jen samí Němci. Co si oni četníci myslí, jak to s námi dopadne. A smíme-li býti vůbec zavřeni, když nám není ještě osmnáct nebo ani šestnáct let. Kolik můžeme kdo dostat. Je-li možno, abychom byli oběšeni nebo zastřeleni, jak nám sliboval ředitel. Za podobných otázek projížděli jsme krajinou nám dosud neznámou až jsme zastavili v Litoměřicích. Leitmeritz-Stadt, Leitmeritz-Stadt jsme slyšeli ze všech stran. A jen samé brebentění tou „samospasitelnou“ a jen tu a tam slůvko české a ještě jen jako šepem. Vystoupili jsme, četníci si nasadili

bodáky a seřadili jsme se do čtyřstupů. Kde kdo prohlížel si podivný průvod sedmnácti dětí provázených dvěma četníky. Ubírali jsme se několika zastrčenými uličkami, abychom 15 prý nebudili velkou pozornost veřejnosti, kolem jakéhosi kostela a hrádku. Zvědavě prohlíželi jsme si město nám dosud neznámé v němž jsme měli strávit část svého života. Domnívali jsme se, že snad budeme moci denně vycházet ven do města a nebo snad, že jedeme jen k jakémusi výslechu a budeme ještě týž den propuštěni. Ale zmýlili jsme se. Došli jsme až k rozsáhlé budově krajského soudu a chodbou k budově nad jejímiž dveřmi skvěl se zlatý nápis: „K. k. Gefangenhauſ“. Ovšem, že ani černý orel nechyběl. Opět napadlo mi, jak asi musí být ta všechna „K. k.“ na špatných základech a ve vratké poloze, když je musí všude střežit ta černá dvouhlavá obluda.

Závodčí zazvonil; nějaký obtloustlý pán, snad dozorce, nebo vrátný, nás vpusťtil na dlouhou chodbu. Seřadili nás do šiku a čekali co se bude dále dít. Minuty čekání, zdály se mi hodinami. Strážmistr nás ohlásil a správce věznice. Mezi tím sešlo se na chodbě několik dozorců a „ouřadů“ a hádali co jsme asi zač, ovšem, že německy. Rozuměl jsem jim částečně. „To jsou ti velezrádci z Kutné Hory“, pravil jeden. „A co vyvedli?“ pravil druhý. A prvý opět: „Napsali jakousi báseň, velezrádnou a vyvěsili ji na roh ulice. Myslím, že za to dostanou každý nejméně šestnáct měsíců a možná, že ještě více.“ Na to pan závodčí se na ně zhurta obrátil, že to je nesmysl, že jsme nic neudělali a vinu, že má jediné Franc. A při téhle rozmluvě jsem si mimoděk vzpomněl na slova profesora Trnky, když nás při školním výslechu hlídal na „královské chodbě“ Vlašského dvora: „Vidíte, vidíte! Kdybych to byl neudal, co by se mi bylo stalo. Mohl bych být zatčen. A to jen vašim lumpáctvím.“

Konečně bylo vše uspořádáno, předání provedeno a četníci měli se k odchodu. Přes to, že byli v uniformě a ve službách onoho černého dravce, jemuž my jsme ublížili, loučili se s námi dojemně a přáli nám, abychom je ještě týž den dohonili a aby vše dobře dopadlo. Slzy leskly se v očích jim i nám. Vždyť odcházely od 16 nás poslední známé tváře z naší domoviny a mi zůstali sami v moři ciziny jejíž steré oči svítily chladnou nenávistí. To jsme se domnívali, ale dověděli jsme se později, že v těch zdích jsou také lidé, naši lidé, jimž bije v hrudi srdce pro vše, co je české. A poznali jsme tam i Němce, jimž za líčenou hrubost, skrýval se soucit s dětmi.

Pak prošli jsme jeden za druhým několika kanceláři. V první byli jsme zapiso-
váni, v druhé byly nám odebrány všechny cenné předměty jako: hodinky, řetízky, peníze, prsteny a v poslední byly nám odebrány všechny ostatní věci, kromě oděvu. Všechny drobnosti jako zrcádka, hřebínky, knoflíčky, nože a všecky možné hlouposti, co měl kdo v kapsách byly sbaleny do balíčků a označený jménem komu náležely. Pak prošli jsme dveřmi pobitými železem do vlastních částí věznice. Po čtyřech sehnání jsme byli do místnosti nadepsané „Baderaum“ (koupelna). Musili jsme se tam umýt a odevzdat všechny své šaty a prádlo. Nechali nám jen naše klobouky a boty. Za to dali nám trestanecký oděv. Ale všichni svatí! to byl oděv. Spodky bez knoflíků a bez kalounů, košile bez knoflíků a hrubá. Kalhoty bez knoflíků a takové, že jsem si mohl vzít ne jen jednoho, ale hned dva nájemníky: Vesta skoro delší jak blůza. A blůza? Samá záplata ani jeden knoflík na místě a visela na mně jako pytel. Ale což já ! Měl jsem aspoň vše přiměřeně dlouhé. Ale chudák Pokorný a Loula. Pokorný, dlouhý hoch, měl kalhoty jen ke kolenům a těsně a Loula, zase si je ještě jednou ohrnul zpět a ještě je potřeboval 30 cm založit. A vyměnit si nic žádný nesměl. Opravdu držel se na nás ten mundur jen zá-
zrakem. Někteří začali plakat. Když nám však bylo oznámeno, že dostaneme dru-

hý den svoje šaty, které se musí desinfikovat, upokojili jsme se a začali mít z toho švandu. Jenda Baráků marně se snažil rozluštit nač mu dali dva takové malé šátky, když mu jeho kapesníky nechali také. Vysvětlili jsme mu, že to jsou onuce, náhrada za punčochy nebo ponožky. A jak se 17 tvářil, když se snažil upravit si je na noze. Konečně jsme byli hotovi všichni, sebrali jsme klobouky, dali do nich kapesníky, límce, kravaty, náprsenky, manžety a šli za jedním dozorcem. Nejprve na nás pouštěl hrůzu, již dodávaly váhy dlouhé kníry, ale později se ukázalo, že to je hodný člověk, ba; že s námi má soucit. Měli jsme ho všichni rádi. Byl to sice Němec na pohled hrubý a krutý, ale jádro měl dobré. Služba je služba, říkával. Vedl nás do prvního poschodí a rozdělil nás po osmi do dvou cel proti sobě přes chodbu. Franc přišel do jiného křídla, aby se s námi nemohl dorozumět. Protože byly v naší cele jen 4 „kavalce“ přinesli jsme si ještě čtyři z jiných oddělení. Hned na to přinesl nám dozorce každému poslamku nebo jak jsme říkali „laňtuch“, ručník, mýdlo, hřeben, hrnek a jiné drobnosti. A abych nezapomněl: čepice. A když jsme si začali vše dávat do pořádku a rozhlédl jsem se po ostatních a podíval se na sebe musil jsem se dát do smíchů. Každý vypadal jako hastroš. Zvláště když si ještě dal na hlavu každý čepici „dragounku“ jak jsme jim později říkali. Jenda Baráků nejprve myslil, že je to něco na nohu a snažil se ji obout. A když jsme mu řekli, že to je čepice, zkoušel zase obalit si nohy onučkami. Ale buď se mu kousek nedostal někde, nebo zase jinde měl kus zbytečný. Až konečně se mu to podařilo. Pomalu jsme se všichni uklidnili. V poledne měli jsme první „menage.“ Byly to Brambory s omáčkou a polévka. Háдали jsme marně co je to za polévku, až nás dozorce Rösler poučil, že to je marjánková. Omáčka byla také marjánková. Zkrátka všecko bylo marjánkové s tím rozdílem, že to vidělo všecko možné „koření“, babí hněv v to počítajíc i s černým kořením mimo marjánku. Brambory byly staré a celé byly provrtány „špunty“. Žádný nejedl. A tak když přišli 2 „konkaři“ pro nádoby byli jsme svědky, jak se mezi sebou skoro poprali o tu hatlaninu, až musil dozorce zakročit. Pak jsme dostali domácí řád německo-český. Pomalu vpravovali jsme se do poměrů a třebaže se nám odpoledne 18 zdálo věčností, dočkali jsme se večera. Opět jsme dostali „marjánkovou polévku“, jeden kolega-trestanec, jemuž jsme dali jméno „světloň“, rozvítal a v 8 hodin jsme uléhali. Usnul jsem tvrdě. Ale ty sny. Pod dojmem posledních událostí zdálo se mi několikrát, že jsem věšen. Probudil jsem se vždy spocen, znovu usínal, týž sen, zase hned usnul a tak to šlo až do rána. Slyšeli jsme zvonek; mohlo být asi půl šesté. Za chvílku ozvaly se kroky, klíč zarachotil a dva konkaři nesli nám snídání. Zůstali jsme ležet, ale dozorce zle na nás spustil, takže každý, aniž by myslél na to, že je v úboru nikterak vhodném, aby se objevil před cizími lidmi, vyskočil s kavalce a běžel pro svou porci.

Zase ta „marjánková“ a porci chleba. Nejprve jsme dostávali 35 dkg, později 25 dkg na den. Umyli jsme se, oblékli a dali jsme se do úpravy kavalců. Dozorce nás poučil jak má být vše složeno a jak na kavalci položeno. Pak radili jsme se o vykonávání „Zimmertůry.“ Rozhodnuto, že to půjde po kavalcích. Dozorce ustanovil také Mačenku, jako nejstaršího" za „zimmer komandanta.“ A nyní když jsem pohlédl na tu místnost vypadala docela pěkně. Pěkná, vysoká, čistá; podlaha natřena jakousi klišovitou hmotou. V ní osm kavalců, železných, s čistými slamníky a na nich složeno po dvou dekách, poslamce a polštáři vycpaném jen travou. Stranou u okna velké dlouhé umývadlo, uprostřed stůl s dvěma lavicemi a v koutě nezbytná věc — kam chodil i císař pán pěšky — kloset. Docela pěkný splachovací kloset za kulatou plentou. To v K. Hoře jsme měli jen docela obyčejný kbelík mezi

dvojitými dveřmi. Chvillemi zdála se nám i ta cela docela útulná a nevypadala ani jako vězení až na ty dveře bez kliky, na ta dvě okénka ve dveřích a ve stěně z chodby a na tu mříž v okně na dvůr. Vypadala docela jako jednoduchý letní byt a tak jsme ji také říkali. I na zimu bylo pamatováno. U dveří při stěně „ústředni topení.“ Co jsme si mohli jiného přát? Nic! Až na tu svobodu. V půl dvanácté zase oběd. Poněvadž jsme již svoje zásoby snědli doháněl 19 nás hlad, že jsme něco z tě hatlaniny pojedli. — Po obědě byli jsme seřazeni na chodbě a když jsme se ptali dozorce co to bude, prohlásil slavnostně, že „Schwanzparáda“, kterýžto termín nám však musil teprve vysvětlit. Odpoledne byli jsme voláni k panu vyšetřujícímu soudci dru Bělohlávkovi, který nás vyslechl a stále nás těšil. Zároveň nám slíbil, že nám opatří knížky ke čtení, šachy, dámu, mlýnek a že nám bude hledět naše odloučení od domova zpříjemnit. Zároveň nám řekl, abychom se na něj obrátili, kdyby se nám dělo nějaké příkoří, nebo kdybychom něco potřebovali a abychom jen byli bez starosti, že vše dobře dopadne. Byl to velice hodný pán. Dostál také slovu. Za hodinu potom, dostala každá cela šach, mlýnek a dámu, mimo knihy z knihovny vězeňské a z knihovny „České měšťanské besedy“ v Litoměřicích. A bylo po dlouhé chvíli. Učil jsem se základy šachu od jiných, kteří šach znali a četl jsem.

Asi k páté hodině přinesli nám naše šaty. Svatá prostoto, ty vypadaly. Zmačkané, jako kus hadru. Abych v tom mohl chodit, rozhodl jsem se, že je vyžehlím.

Dva chlapci natáhli každý kus přes kavalec a já jsem jezdil po něm hlavou tak dlouho, až se trochu narovnal. Po mně to dělali druzí, a za chvíli se cela otřásla smíchem a dozorce nemohl ani mluvit, jak se smál. „Komisní“ věci jsme odvedli a s nimi nám byly odebrány čepice a klobouky. A dozorce dlouho kroutil hlavou nemoha pochopit proč má Korec klobouk a čepici najednou. Při odvádění věci přišel dozorce na to, že Novák roztrhl kalhoty v rozkroku a hned se ptal: „Jak se menuješ?“ a pak dále: „Ty Novák! komisárek roztrhat, vid! svoje ne! Ty pěkný lump!“ A pak často vstoupiv do cely vyplísnil za to Nováka.

A stále ho plísnil i pro jiné věci. „Novák, deka špatně složený! Kavalec na stranu“ říkal skoro vždy, když vstoupil do naší cely. A očima při tom koulel, až z něho šel strach. Novák ovšem měl velikou radost, že si jeho zapamatoval prvního. A pomaloučku jsme 20 zdomácněli. Ráno na daně znamení zvoncem, někdy ani jsme nečekali, jsme vstali, umyli se, snědli „marjánkovou“, ale jen někdy — jinak ne, a jeden „uklidil.“ Pak bylo nám dovoleno, že si smíme koupit tak zvané „přílepšení.“ Říkalo se tomu „Aufspeiss.“ Někteří to přejmenovali na „Mehlspeiss, Zupspeiss, Nachspeiss“, každý si tomu říkal jak chtěl. Seznam věcí, které jsme si mohli koupit visel na dveřích. Byl to zároveň cenník. Ráno po snídani přišel vždy dozorce do cely, tužku a papír v ruce a už nemusel nic říkat. Jeden za druhým jsme mu hlásili co chceme, aby nám koupil. On to jen opakoval. Zapisoval vždy „Aufspeiss“ na druhý den ráno i odpoledne. Ráno dostávali jsme „Aufspeiss“ mezi osmou a devátou hodinou a večer o 5. hodinách. V 10 hodin chodili jsme na procházku. Ne snad do města. To jsme se seřadili za sebou jako husy, šli na dvůr a tam chodili celou hodinu kolem do kola. Bylo to ve dvoře ohraženém ze tří stran stěnami věznice a ze čtvrté strany vysokou zdí. Jeden za druhým chodili jsme za sebou jako husy. Tři kroky od sebe. Někdy podařilo se nám vstrčit jeden druhému papír se zprávou co se děje v naší cele. Mládenci z druhé cely zase podstrčili papírky nám. Zpozoroval-li dozorce, že mezi sebou venku se dorozumíváme, bylo strašné hromobití. Nejlépe bylo, když nás hlídal dozorce „Amor.“ Tak jsme ho totiž překřtili. jak se jmenoval, žádný nevěděl, ale řeklo-li se Amor, každý věděl, kdo to

je. Byl to podle řeči Polák. Líný jako vepř a stále spal. Jen nás vyvedl ven, už se opřel o zeď a už chrápal. To jsme si nahlas popovídali a pak jsme ho začali trápit. Buď mu některý šlápl na nohu nebo naschvál přes jeho nohu upadl a padl na něj. Na to vždy vylétl, vykulil oči, zaťal zuby, ale když viděl před sebou ztrápený obličej, prosící za odpuštění, opřel se znovu a chrápal dále. Ale sluch měl na to jemný a zvláště vycvičený. Dokud jsme chodili, chrápal; ale jakmile jsme se všichni zastavili, už to s ním trhlo a říkal: „Chodyt, chodyt!“ Tahle vlastnost byla pro nás něco nového. Měli jsme [21](#) o jednu zábavu více. Ujednali jsme se a jako na rozkaz jsme se zastavili. Jakmile sebou trhl, šli jsme dále a chvíli na to, jsme se zastavili zase. Tak jsme mu nedopřáli času, aby si chrupnul. „Procházka“ trvala od 10ti do 11ti hodin. Často přišel na dvůr nebo do cely pan „vrchní oficiál“ na „visitu“ a odevzdával při tom dopisy a ústřížky z průvodních listů a zásilky z domova. První sobotu, t. j. 24. dubna byli jsme znovu vyslýcháni auditorem drem Trdlicou. Odpoledne přijeli pak páni Mačenka, Korec a Novák. Přivezli chlapcům na „letní byt“ jídlo a zároveň se ptali, co kdo potřebuje, že to doma vyřídí. Mně sdělili, že maminka přijede také. A skutečně také přijela ještě v neděli s paní Jiráskovou a s p. Barákem. Plakala a já s ní. Ale povzbuzení p. drem Trdlicou, který musil býti přítomen, jsme se upokojili a začalo vyptávání. Co je nového, jak se to dověděla kde jsem, jak to věděl p. Mačenka, že ke mně přijede atd. Nejdůležitější bylo jídlo. Plný košík jídla. A jak je co jíst, už je vše veselejší.

Tedy až sem sahají moje zápisky. Pak přišli různé události, které mne rozrušili tak, že jsem přestal psát. Nemohu také podrobně uvést, jak co dále po řadě bylo. Co jsem si z toho zapamatoval, piši. Některé věci vidím ještě dnes, jako kdyby to bylo včera.

Jak jsem již psal, nejdůležitější bylo, že jsme měli z domova jídlo. To byl vždy svátek, když přišla zásilka. A nebyla malá. Vždy dostalo košíky několik chlapců najednou. - Doma se vždy scházeli otcové a matky k společným poradám. Tam se vždy ujednalo, kdo pojedí a komu vezme s sebou jídla. A tak jezdily pravidelně dvě party. Jedna v sobotu nebo v neděli a druhá ve středu nebo ve čtvrtek. Však nemít jídlo z domova, těžko by se to vydrželo při té stravě „komisní.“ Byla to báječná jídla. Jak jsem již psal, předcházela všemu ta „marjánková“, pak marjánková omáčka, nebo boby uvařené na polovic, nebo fazole, ale ty strakaté. Nemaštěné — to se samo sebou rozumělo. Ty jsme však přece použili. Ještě dobře, že nebyly uvařeny. Vyprali [22](#) jsme je a hráli si jimi. Pak rýže. To bylo jediné jídlo které jsme snědli. Ovšem, že jsme ji musili „dovařit“. Co jsme dostali, byla trhaná rýže, jaká se dává kuřatům, uvařená v neslané vodě a dost. Koupili jsme si tedy práškový cukr, skořici a máslo. Pak jsme požádali dozorce, aby nám „pustil“ topení a už jsme řadou stáli u topného tělesa a ohřívali rýži. Máslo se na ní rozpustilo“ posypali jsme ji cukrem a skořicí a pak se to přece dalo jíst. Za to sváteční oběd šel celý zpět. Zase to byla ta nešťastná „marjánková“ polévka a plíčky či jak jsme tomu všeobecně říkali „pajšl.“ O marjánkové se už nemusím zmiňovat. Plíčky měly asi toto složení: rozdrčená kukuřice nebo kukuřičná krupice politá jakousi zahnědlou omáčkou, a tu a tam kousek plic. Marně lovili jsme v tom kousek jater nebo jiného. Celek vypadal někdy tak „vábně“, že se nám při pouhém pohledu na to dělalo na nic. Za to „konkaři“, kteří odnášeli nádoby byli asi jiného názoru. Byli by se někdy skoro udávali“ jak se tou plácaninou cpali. Inu, byli tam déle než my, jiného neměli a žaludky měli na tu plácaninu vytrénovanější než my. Dozorce Rösler byl nerad, když jsme šli pryč. Dostával od nás týdně nejméně půl bochníku domácího chleba a všechen komisárek. Čas měřili jsme podle denního pro-

gramu. Ráno jsme vstávali na dané znamení zvonkem v 6 hodin a večer na znamení v 8 hodin šli jsme spát. (Podle vězeňského řádu.) Mezi osmou a devátou dopoledne a v pět odpoledne „aufspeiss.“ Od deseti do jedenácti hodin „procházka.“ Jinak jsme čas nepotřebovali znát. Také dny byly všechny stejné, až na dny návštěv a neděle. Sváteční dny měli zvláštní společné znaky. Ráno místo „marjánkové“ káva. První neděli jsme se na ni vrhli jako vlci. Ale hned jsme schladli. Tak zvaná káva, bylo vlastně spařené žito špatně upražené. Co dávali místo cikorky bůh ví. Zkrátka, ta káva se dala pít jen podle teploty. Čím byla vřelejší tím byla „pitelnější.“ A pak se šlo do kostela. Poprvé jsme dlouho hádali, co to bude za novinku. Ráno dozorce přišel asi v půl 23 desáté a rozkázal: „Ty Mikunda a Novák, vem lavice a všecko to pojď sa mnou!“ Asi po trojích schodech a chodbách zavedl nás do jakési síně s dřevěným mřížovím. Po chvilkovém okukování jsme poznali, že jsme na postraní kruchtě kaple.

Vedle na střední kruchtě byly ženy. Mše začala — německy. Nechali jsme tedy úmyslu, že budeme také zpívat a bavili jsme se mezi sebou. Na nějaké modlení jsme také ani nepomyslili. A nač také. Měli jsme snad děkovat Bohu za to, že jsme odsouzeni k nečinnosti, vzdálení od svých drahých a pomalu ztrácíme zdraví rozčilením a nedostatkem volného vzduchu. Zač bychom byli mohli děkovat Bohu bylo jen to, že máme dobré a starostlivé rodiče, kteří se snaží, aby nám alespoň trochu odloučení učinili snesitelnější a dokázali naši nevinu. Mnozí začali dřímat. Pak podle šumu dole jsme poznali, že je konec. Opět jsme sebrali lavice a nastoupili jsme zpáteční cestu. Ten den k velikému našemu překvapení bylo po procházce. Byli jsme prý v kostele tak nemusíme na procházku. Byli bychom podruhé šli raději na procházku než do kostela — ale vyšší moc, je vyšší moc. Šli jsme se zase projít — do kostela.

Asi po třech týdnech přišel dozorce do druhé cely a vyzval Loulu, Adamce, Kutílka, aby ho následovali. Ti se zpět už nevrátili. Bylo nám divné co se s nimi stalo. Dozorce nám pak prozradil, že jedou domů, že se na nich při předběžném vyšetřování nenalezlo viny a že jsou jen jako svědci. Pak asi po týdnu když jsme opět rokovali o tom proč ti tři jsou propuštěni, když mají stejnou vinu jako my, prohodil Barvínek, že snad nás pustí také domů. Hned v zápětí pak začal běhat kolem stolu. Když jsme se ho ptali co to dělá, řekl nám se smíchem, že čaruje také, aby jel, domů. A zvláštní shodou okolností se stalo, že druhý den byl on a ještě tři jiní propuštěni na „svobodnou nohu“ domů. Často jsme pak běhali podle stolu kolem do kola a „čarovali“ - ale nevyčarovali jsme nic.

 24 Ještě před odjezdem Barvínek a třech soudruhů byli jsme jednoho odpoledne vyzváni dozorcem, abychom se seřadili a šli s ním. S druhé cely byli už také seřaděni. Bylo nám divné co to zase bude a snažili jsme se vyzvědět něco na dozorce. Ten nám odpovídal, že nic neví, že snad to bude nějaký nový výslech. „A móc slý!“ nám říkal. Přivedli nás do nějaké úřadovny, kde byl úplně cizí auditor. Když přečetl jména a zjistil, že tam jsme všichni, oznámil nám, že slova „Ať žije baťuška!“ Franc nepsal a abychom řekli, kdo je psal. Věděli jsme, že Pacovský, ale nechtěli jsme kamaráda prozradit. Věděli jsme, že Francovi tím nepomůžem a Pasovskému, že by to uškodilo. S očima sklopenýma poslouchali jsme slova auditora, že pomocí znalců písma pozná, kdo to psal a nebude-li to vyšetřeno, že budeme všichni trestáni tak, jako kdyby to psal jeden každý z nás. Vyzýval nás tedy naposledy, abychom prozradili toho, kdo to psal. Podíval jsem se pokradmu na Pasovského. Ten hleděl vytřeštěně na auditora. Zuby a ruce zaťaté, žily na čele naběhlé a bledý jako stěna. Když žádný neodpovídal, vyzval nás auditor, abychom

napsali každý pár slov na lístek se svým podpisem. Napomínal nás, abychom písma nepřekrcovali, že to není nic platné, že se tahy poznají. Když již asi třetí psal třesoucí se rukou slova v nichž byla vina, nebo nevina vrhl se Pacovský se sepjatýma rukama a vzlykaje ke stolu. „Já jsem to psal!“ byla jeho slova.

Mnohým vytryskly slzy z očí, když jsme viděli Pacovského zlomeného se sklopenou hlavou a zachvívajícího se vzlykáním u stolu stát. Činil v té chvíli dojem odsouzeného k smrti. „A kdož ví co bude!“ myslil si mnohý z nás. Hned na to byli jsme propuštěni, jen Pacovský zůstal. Mlčky, beze slova rozloučení, vrátili jsme se do svých cel a čekali co bude dále. Po delší chvíli byl Pepík přiveden. Netázali jsme se ho na nic. Jen jsme mu vytýkali, proč se přiznával. Děkoval nám, že jsme měli dobrou vůli neprozradit ho a raději trpět s ním. „Nemohl jsem však snést, aby 25 jiný to odnesl za mne“ řekl. — Dozorce Rösler měl nejraději Mačenku. Zpozoroval jednou jak Mačenka si dělá náčrtek naší cely na kus papíru. Líbilo se mu to a chtěl, aby mu to Mačenka dal. Vráťa, jak jsme mu říkali, nejen, že mu dal náčrtek, ale vyzval ho také, aby si přinesl papír, že mu namaluje jeho portrét.

Dozorce přinesl tedy čtvrtku papíru, gumu, tužku a Mačenka se dal do práce. Dozorce seděl trpělivě celou hodinu a Vráťa maloval. Podoba se dost zdařila a Rösler by mu byl udělal všecko možné. Proto když si Mačenka jednou vzpomněl, že by chtěl trochu vína, poradil mu Rösler, aby šel k „marod visitě“, že víno dostane. Jak to zařídil nevím, ale když Vráťa přišel, ohlásil nám, že dostane tři čtvrti litru „mělničiny.“ Za půl hodiny také dozorce přišel a podával Mačenkovi s úsměvem láhev mělnického. Se zdviženým prstem mu připomínal, že si má vzít vždy ráno, v poledne a večer jednu velkou lžici, prý, podle lékařského rozkazu. Vráťa začal s léčením hned. Protože však uznal, že by se víno nalepilo na lžici a že je každé kapky škoda, rozhodl se, že lžici vína vždy upije přímo z lahve. Neuměl však snad lžici odměřit, nebo snad si myslil, že čím více těch lžic vypije najednou, tím bude dříve zdrav. Ztratil při tom také pojem co to je „ráno, v poledne a večer“ a „odměřoval lžice“ tak horlivě, že za hodinu měl víno pryč a místo v poloze stálé, byl v poloze náramně vratké. Dokud jsme tam byli sami, bylo to jedno. Ale kvapem blížila se hodina, kde měli jsme dostat „aufsweis.“ Jakmile zavrzly klíče v zámku u protější cely, postavili jsme Vráťu u stolu a Barvínek si stoupl k němu. Dozorce rozdělil „aufsweis“ a jako kdyby nic nezpozoroval, odcházel. Obrátil se však ve dveřích a upozorňoval nás, ač jsme to již dávno věděli, že kdyby někomu něco bylo, abychom zazvonili, že okamžitě přijde. Vráťa se však vyspal a bylo zase dobře. Vícekrát si již na víno nevzpomněl.

Za to Jenda Baráků dostal také chuť na mělničinu a hned se radil s Vráťou jak se má chovat. Vráťa mu 26 ihned ochotně vysvětloval jak se lékař ptal, co mu schází a on, že cítí bolesti v žaludku, že doma míval vždy denně trochu vína, že je slabší konstrukce. A Jenda Baráků se hned začal připravovat. Černá káva a kouření nebylo, tak pil tu „marjánkovou.“ Trávil mu znamenitě. Jiného nejedl dva dny nic. Třetí den opravdu vypadal jako nemocný. Aby zvýšil nemocný vzhled natřel si tváře a čelo vápnem seškrabaným ze zdi.

Třetí den šel k marodvisitě. Za hodinu se vrátil a nadával, až se hory zelenaly. Lékař po dlouhé prohlídce a proklepávání prohlásil, že mu víno dát nemůže, že by mu strašně trávil. Při tom se ho ptal, může-li jít na stranu. Jenda myslil na víno a řekl „ne.“ Již myslil, že je u cíle a zatím lékař mu dal jakési prášky, aby bral tři denně. Jak nám to vypravoval. S prášky hodil na stůl, že je nechce. Pepík Nováků musel do všeho vstrčit nos. Vzal prášky prohlížel, lízl a prohlásil, že jsou docela dobré. Protože myslil, že prášky nemocnému mohou pomoci, zdravému však

uškodit nemohou, snědl tři prášky najednou. Chvilí nebylo nic. Najednou však počal dělati různé poznámky o těžkostech a za malou chvíli už běžel do kouta za plentu. A mezi všeliké různé zvuky mísil se jeho nářek, že to snad nevydrží, že se z něho snad „stěhuji“ všechny vnitřnosti i s osrdím. Seděl tam asi půl hodiny. Pak přišel celý zpocený a prášky už nechtěl ani vidět a sliboval Jendovi Barákovi pomstu, že mu měl říci nač prášky dostal.

Za chvíli se zase udobřil a bylo dobře. Stala se však nemilá příhoda. Ž domova nepřišla čekaná zásilka a někteří z nás neměli čistých kapesníků. „A co!“ bylo jednohlasné rozhodnutí: „vodu, mýdlo máme, tak si prádlo vyperem sami.“ Za chvíli, stáli jsme čtyři u umývadla a za veselých poznámek prali jsme kapesníky o sto šest. Když viděli druzí, kteří měli ještě kapesníky čisté, jak nám to pěkně jde, dali se do práce také a v té chvíli nám to opravdu připadalo, jako kdybychom byli „na letním bytě“, daleko vzdáleni ostatního světa. Pak se „vyprané“ kapesníky rozvěšely po oknech, 27 políčkách a na plentě a do rána byly suché a „skoro“ čisté. Při takovýchto příhodách dny ubíhaly a jak jsem již řekl, šel Barvínek ještě se třemi domů. V naší cele zůstalo nás 6, v sousední zůstali čtyři. Na procházce jsme se tedy domluvili a v poledne jsem se stěhoval do protější cely. Tak jsme byli rozděleni po pěti.

Byl jsem slavnostně uvítán a byl mi vykázán kavalec v koutě u okna. Vypravoval jsem pak podrobnosti života v protější cele a oni mi vypravovali události jejich. Byly v té cele celkem klidnější povahy a tak jsem mezi ně vpadl jako štika mezi kapry. Hned příští noci jsem přivázel Pepíka Jiráskového, který byl znám jako veliký spáč, špagáty ke kavalci. Ráno, když na znamení zvonkem nevstal a chtěl při příchodu dozorce vyskočit, nemohl se ani hnout. Utržil za to ovšem salvu smíchu. Jindy Ruda Korců se obul a za chvíli se musel zase zouvat, protože měl v botě drobné hřebíčky a drátky z krabic a píchaly ho. Pak, když jednou seděl Jirásek „za plentou“ a četl kus novin, nezapozoroval ani, že byl ztažen splachovač u klosetu. Až když byl celý zmáčen vodou vyskočil jako když ho píchne špendlíkem.

Přišla zase sobota. Dozorce Rösler ráno přišel, znalecky se podíval nám na vlasy a prohlásil, že „musíme osčihat.“ Odpoledne ve 4 hodiny před přinesením „aufspeisu“ přišli dva „vězňové“ a počali zle rádit v našich vlasech. Za chvíli vpadaly naše hlavy jako ořezané pořizem. Holiči musili asi „v civilu“ stříhat, ale ovce nebo živé ploty. Podle toho jsme vypadali. Ale co! Žádný nás neviděl, tak jsme si z toho nic nedělali. Ale památku jsme z toho měli přece. Za pár dní jsme zpozorovali, že nás začíná pálit hlava. První odhodlal jsem se o rozluštění záhady a vzal jsem na pomoc hřeben. A, matičko Svatohorská, to jich bylo! Přes tři kopy jsem jich měl sám. A některé byly báječné exempláře, velké jako rýže. Ty jsem napíchal na špendlíky. Pak jsme s jinými dělali závody, komu nejvíce poběží. To byla zába-va na celé odpoledne! Hlavy jsme 28 si vydřeli hned a pak ještě asi tři dny další a měli jsme pokoj. Dlouho jsme však vzpomínali na ten lov a „pěkné“ exempláře jsme měli dlouho napíchané na špendlíkách.

Škola.

Kdysi dověděli jsme se, že je ve věznicí také škola. Hned žádali jsme pana vyšetřujícího soudce dra Bělohávkou, aby nám také umožnil, abychom mohli mít školu. A skutečně také jednoho dne přišel dozorce a důležitě nám nařizoval: „Ščko velký pošádek! dnes pudeš škola. Pan Gerichtsrat budeš držet škola.“ To bylo radosti! Budeme vidět zase něco nového. Budeme zase pohromadě se svými kamarády ze sousední cely a snad, snad si budeme moci s nimi pohovořit trochu

volněji než za přítomnosti dozorce. A už to slovo škola, působilo na nás zvláštním kouzlem.

Odpoledne tedy jsme se ve tři hodiny vypravili do školy. Neznám již jména toho hodného pána, který se uvolil mít s námi školu, ale domnívám se, že se jmenoval Čapek. Pozdravili jsme se všemi kamarády zvlášť stisknutím ruky a s Kutílkem ještě slovy „Kchudyleh, má šécko, vid!“ Tak mu totiž vždy říkal dozorce Rösler při „aufspeisu“ a plní radosti usedali jsme do lavic podobných těm, z nichž jsme odešli za tak zvláštních okolností.

Pan soudní rada vyzval nás, aby jeden šel k tabuli a opakoval, co si pamatuje ze školy, třeba z matematiky. Korec, výborný počtář šel. Dozorce, který se usadil u dveří, „pan učitel“ poslal pryč, že tam nemusí být, zodpovědnost za nás, že běře sám a dal otevřít okna. Bože to byla slast! Čistý vzduch májového dne volně proudil do učebny. Zase dýchali jsme vzduch, jehož jsme tak dlouho postrádali. A venku tonulo vše v moři květů - květen chýlil se již ku konci. A my jsme ztrávili celý nejkrásnější měsíc zavření pro. nic a za nic. Jak bylo tedy možno myslit na neživotné formulky algebry.

📖 29 A „pan učitel“ snad pochopil co se děje v našich nitrech, poslal Korce do lavice a zadíval se ven. Zdálo se nám, že oči jeho zastřeny nějakou mlhou. Jen tak mimochodem podotkl, abychom nemluvili příliš nahlas, aby neměl nepříjemností, kdyby někdo za dveřmi poslouchal. Jinak, abychom si povídali co chceme. Srazili jsme se do hloučku a vyprávěli jsme si zvláštnosti z cel. Vzpomínali jsme na vše co bylo a dohadovali se co bude dále a k jakým koncům dojdeme. A všichni ve společnosti toužili jsme po vzduchu, po volném vzduchu, jehož jsme tak postrádali. Jaký to byl krásný pohled z okna. Již dávno neviděli jsme nic než čtyři stěny cely, nebo 4 zdi dvora a kus oblohy. A teď! Stromy v květech a v dáli zamžené naše kopce. Zmlkali jsme pomalu a všichni hleděli jsme ven zvlhkými zraky, v nichž chvěla se touha, jít již ven, pryč z té mučírny. Asi za dvě hodiny vraceli jsme se ze „školy.“ Upřímně děkovali jsme p. radovi Čapkovi za ty pěkné chvílky a ubírali jsme se zase mezi ty čtyři stěny s malým oknem u stropu.

„Přesídlení“ do Terezína.

A zase pomalu plynuly dny podobné si jako vejce vejci. Až asi ke 25. květnu proskočila zpráva, že asi za dva či tři dny se budem stěhovat do Terezína; přelíčení bylo stanoveno na druhého června. Ač jsme nevěděli nic jistého nastal horečný chvat. Všecko bylo baleno, šaty čistěny jako před svátky. A do všech jako by vlil nového života. Vždyť půjdeme již ven a za chvílku snad se dokáže naše nevina a půjdeme zase domů. A tak uplynuly dva dny v horečném očekávání. Ráno 8. května nám ohlásil dozorce, že odpoledne jdeme pryč.

Nastal znovu horečný spěch. Ač jsme měli již vše připraveno, znovu jsme si vše přerovnávali a přebalovali. Jídla jsme se ten den ani nedotkli. Po obědě přišel dozorce, abychom mu předali celu. Všecko bylo v pořádku. Asi deset kastrólů a kamenných hrnků jsme 📖 30 mu dali, abychom se s tím nemusili nosit. Byla toho pěkná hromádka. Nádobí, krabice a bedničky. Bochník chleba a asi půl kg másla dostal také. Děkoval za všecko a se slzami v očích loučil se s každým z nás. Prál nám šťastný výsledek a my zase jeho prosili, aby nám prominul, způsobili-li jsme nepříjemnosti - a bylo jich dost. Vycházeli jsme z cel a loučili se posledním pohledem s místem, které bylo svědkem tolika našeho zármutku a veselosti.

Zase došli jsme na chodbu před úřadovny, kde byly nám při našem příchodu prohledány kapsy. Všecko dostali jsme nazpět až na peníze. O těch bylo rozhod-

nuto, že budou odevzdány správci věznice v Terezíně Zbylo nás jen deset ze sedmnácti. Sedm šťastnějších než my, bylo již doma.

Již byli jsme připraveni k odchodu a stále jsme čekali. Tázali jsme se proč čekáme ? Snad na četníky, nebo na vojáky? Zazvonil zvonek u dveří, vrátný otevřel a vešli dva četníci. Již půjdeme, myslili jsme si, Zase nic! Četníci vešli do úřadovny k správci věznice a čekali jsme dále. Za chvíli, která se nám zdála věčností, zazněl zvonek znovu. Vešel jeden četník. Snad teď půjdeme, myslili jsme si — ale zase nic. Ještě 3x zazněl zvonek, tři četníci vešli a námi, jakoby třikrát projela elektrická jiskra. Konečně četníci vyšli, nasadili bodáky, my vytvořili jsme dva čtyřstupy a jeden dvojstup a vyšli jsme ven. Měli jsme to důstojný doprovod. Napřed a vzadu četník, po každé straně četník a za námi asi pět kroků ještě dva. Inu, měli asi strach, aby po cestě něco nestalo.

Šli jsme celým městem, přes Labe a dlouhou alejí k Terezínu. Pozorovali jsme se zájmem míjející nás lidi a smáli jsme se potichu jejich udiveným obličejům a poznámkám, ovšem německy pronešeným. Něčemu jsme rozuměli, něco nám přeložil Korec, který uměl německy dost plyně. Nejčastěji jsme zaslechli slovo „veležrádci“. Pak také jedna skupina lidí hádala, že jsme asi Italové, kteří vyhodili v Istrii nějaký most.

Ubytování v Terezíně.

Zastavili jsme se až v nádvoří posádkového vězení. Tam vyšel nám vstříc „profous“ a rozčiloval se, co nás tam posílají, že má málo místa pro velké, tím méně pro děti. Vedoucí strážmistr měl rozkaz pro „profousa“, abychom byli pohromadě. Musili tedy z jedné cely odstěhovat čtyři vězně do jiných cel a my přišli pohromadě do jedné cely. Myslili jsme, že budeme sami, ale kde pák! Bylo tam už 16 jiných. Tři Rusové, kteří se pokusili utéci z tábora, čtyři civilové a devět vojáků. Jmen si již nepamatuji podrobně. Utkvělo mi jen v paměti jméno jakéhosi Sekyrky, horníka z Duchcova a jména dvou Rusů. Nadporučík Pavlovski, byl velkostatkářem z Oděsy a již třikráte utekl z tábora. Posledně se dostal až do Tridentu. Desátník Krasevski, byl bankovním úředníkem z Kijeva, kde měl statek. Utekl také a byl odsouzen k šestiměsíčnímu žaláři. Byli to hodní lidé. Vypravovali nám o poměrech v Rusku, učili nás žvatlat Rusky, dáli nám své adresy a zvali nás, abychom k nim přijeli, až bude po válce. Dají prý nám všeho a můžeme u nich zůstat. Přilnuli jsme za těch několik dní k nim a oni nás měli také rádi.

To pohodlí jako v Litoměřicích jsme neměli. Kavalců tam nebylo. Podle zdí tam byla řada slavníků a na těch jsme se srovnali vždy tři na dva slavníky. Jinak to bylo lepší jak v Litoměřicích. Okno jedno vedlo na ulici a tím jsme se dívali, když jsme nebyli pozorováni. Pak šestnáct jiných spoluvězňů. To bylo vypravování. Strava byla dobrá. Ráno káva, ale opravdová káva z vojenských konzerv. V poledne hovězí polévka, v níž bylo pár kousků dobrého masa a dva knedlíky jako pumy. To už se dalo jíst. Při té stravě bychom byli vydrželi i tehdy, kdyby nám z domova neposílali nic.

Co nám působilo velkou kratochvíli, byl pověstný „belik“. Stál ve zdi v malém výklenku. Byl-li ten, kdo tam seděl trochu větší, koukaly mu ruce a hlava z výklenku ven, takže ani nemohl přivřít dvířka.

Přelíčení.

Ani jsme nezpozorovali jak dni utekly a přiblížil se den 2. června — den přelíčení. Rána byli jsme v osm hodin odvedeni pod ochranou dvou vojáků s nasazenými bodáky do soudní budovy.

Do malé předsíně přišel obhájce France a Pacovského p. dr. Bondy a těšil nás, abychom se nebáli, že to dobře dopadne, že to je již zajištěno. Že bylo zjištěno, že není na lístku psáno Rakouska, nýbrž Rákoska a v tom smyslu abychom také vypovídali. Abychom se o Rakousku vůbec nezmiňovali a mluvili jen o rákosce. Hleděli jsme na něho s otevřenými ústy, protože jsme o čárce na á ve slově Rakoska nevěděli. Hádali jsme v duchu, kdo ji tam mohl asi udělat. Usoudili jsme, že jí udělat buď p. dr. Bělohávek nebo p. dr. Lescher. Asi v 9 hodin začalo přelíčení za účasti otců a matek některých z nás. Byl tam také pan továrník Žalud z Terezína, který jevil o nás veliký zájem a pomáhal, kde mohl. Výpovědi byly celkem takové jako při prvním protokole až na to, že jsme nebyli nuceni, abychom říkali na všechny otázky ano. Ještě živě si představuji siň. Uprostřed seděl zamračený major, jména si nepamatuji. Jemu po pravici seděl nadp. auditor Pecháček, Němec, vedoucí soudu; pak po každé straně dva přísedící. Po pravé straně předsedy soudu a zvláštního stolku státní nadvládni jako veřejný žalobce. Po levé straně a stolku tři naši obhájci a sice: Pacovský a Franc měli JUDra Bondyho, Korec sám JUDra Knöpfelmacher z Jičína a my ostatní obhájce ex offio JUDr. Pluhaře. Zastával se nás tak, že měl za to od nadřízených úradů špatně a musel prý na frontu. Ovšem potvrzenu tu zprávu nemám.

Odpovídali jsme česky, jen Korec, který znal německy, odpovídal německy kvůli zkrácení přelíčení. Pak přišli na řadu svědkové. Ředitel Mazal, jako hlavní svědek vypovídal německy. Pak přišel na řadu profesor Trnka. Předseda soudu ho vyzval, aby k vůli zkrácení (33) přelíčení odpovídal také německy, protože jako profesor němčiny, německy zajisté umí. Daleko však nedošel. Jediné co si z jeho řeči pamatuji, byl začátek: „Ich habe deutsche Z u n g e gelernt“, pravil; pak se nějak zapletl, že nevěděl kudy kam, a byl vyzván, aby vypovídal znovu od začátku česky. Byla tu tedy dost veliká jeho porážka, když jako profesor němčiny nedokázal toho, co jeho žák: aby vypovídal německy. Naši obhájci vedli stále řeč k tomu, že na lístku není napsáno Rakouska a že tím byla myšlena Rákoska. Profesor Trnka proti tomu říkal, že by muselo stát potom rákosky (genitiv) a ne rákoska. Při tom ho usadil jeden přísedící pán s přistřiženým plnovousem slovy, která měla asi tento smysl: „umí-li pan profesor z češtiny tolik co z němčiny, nebude toho asi mnoho.“

V poledne bylo přelíčení na půl hodiny přerušeno, nás odvedli k obědu a pak zase se pokračovalo dále. Státní nadvládni tvrdil, že ač je napsáno Rákoska, že tím bylo myšleno Rakouska a žádal za vyslechnutí dra Trdlici, jako vyšetřujícího soudce. Nadp. auditor Trdlica potvrdil, že při výslechu se mluvilo o „Rákosce“. Proti tomu našel dr. Bondy zákon, že se nemůže trestat podle zákona to, co někdo chtěl udělat, nýbrž to, co kdo skutečně provedl. Za různých důvodů státního zastupce pro potrestání a protidůvodů našich obhájců chýlil se pomalu den ku konci. Přicházela chvílka, kdy mělo se rozhodnout o osudu dětí, jež si nebyly vědomy žádného provinění a které přece měly být odsouzeny, jako odstrašující příklad neloyálního smýšlení. Konečně byly protokoly uzavřeny a soudci odebrali se kolem osmě hodiny k poradě. Zdálo se to věčnosti. Jirásek se dal do páče a nebyl

k upokojení. Myslím, že jsem měl také v očích rosu, ač nás naši obhájci těšili, že odsouzení nebudeme podle všeobecné nálady soudců. Vždyť to byli také lidé a některý z nich měl také dítě na studiích a chtěl, aby z něho něco bylo.

Rozsudek.

Až konečně po půl deváté vraceli se soudcové vážně zpět, postavili se u stolu a byl přečten rozsudek, celý německý, začínající: Jménem Jeho Veličenstva... atd. Pro nás nemělo to žádného významu také jsme mnoho neposlouchali, ale při slovech: „sind freigesprochen“ zasvítili každému oči radostí. Tedy osvobození. Dokázalo se, že jsme neměli na sobě žádné viny. Zase půjdeme domů a do školy. Jak se nám po ní stýskalo. Nevím určitě, ale myslím, že JUDr. Bondy pronesl jakousi poděkovací řeč, že nebyli odsouzení nevinní, naproti tomu obhájce nebyl s rozsudkem spokojen. Vždyť také nebylo možno, aby rakouská justice pustila z drápů 10 dětí obžalovaných a neodsouzených.

Návrat do vězení.

S radostí spěchali jsme zpět do vězení doufajíce, že brzy půjdeme domů. Mysleli jsme, že to bude ještě ten den. Ale musili jsme zůstat. Rozsudek nenabyl ještě práva. Přece však nám bylo slibováno, že pojedeme brzy domů. Vesele vpadli jsme do cely a shluknuvším se spoluvězňům jsme sdělovali, že jsme osvobozeni a že pojedeme domů. Přáli nám toho všichni a mnohému bylo možno čísti ve tváři touhu, aby mohl být na místě některého z nás. Zatím měli mnozí osud nejistý.

Druhý den po přelíčení bylo „Božího Těla“. Ztrávili jsme ho vzpomínkami na minulý den, na některé podrobnosti při přelíčení a kdy nás asi pustí domů.

Až teprve 4. června se přiblížil očekávaný okamžik.

Ven z vězení!

Večer před šestou hodinou přišel poddůstojník a četl: „Korec, Pavel, Novák a Mikunda. Jsou zde?“ ptal se. Vystoupili jsme z řady. „Seberte se, vezměte si své věci a pojdte!“ Rychle jsme si sehnali košíky (35) a balíky, loučili se s ostatními a těšili je, že přijdou brzy za námi. Ještě jeden pohled zpět a vykročili jsme z cely. V přijímací úřadovně byly nám vydány peníze a již jsme „plavali“ ven z věznice. Jeden voják šel s námi. Abychom prý trefili ven a na nádraží.

Vyšli jsme na ulici po sedmi týdnech zase volni. S rozkoší vtáhli jsme do sebe vzduch. A první bylo, že si musíme opatřit něco k jídlu. Vždyť jsme měli hlad jako vlci. Dali jsme dohromady peníze a dali je Korcovi, který měl dělat pokladníka po cestě. Vyprovázejícímu nás vojákovi dali jsme na cigarety a už jsme spěchali k litoměřickému nádraží. Když jsme přicházeli k nádraží, prozradil nám voják, že má jet s námi, abychom prý nemokli domů napřed poslat zprávu, že jedem. On má jet s námi do Lysé. Prosil nás tedy, abychom se chovali jako kdyby jel s námi, a on že půjde domů ke své ženě. Byl z Litoměřic. Slíbili jsme mu to tedy a ujistili ho, aby byl bez starosti.

Cestou vlakem.

Koupili jsme si lístky, přijel vlak, nastoupili jsme a už jsme se vraceli. Byli bychom výskali i plakali radostí. Vypravovali jsme si o všem jako o snu, jen ta jízda

z nedobrovolného „letního bytu“ nám připomínala skutečnost. Jako stín tu a tam přelétla myšlenka na soudruhy, které isme tam museli zanechat. Vzpomněl jsem si na Jendu Barákového, jak vždy říkal: „Víš, Karle, ty „ajsnoňák“ a já „ajsnoňák“ musíme jet pohromadě domů.“ Narážel tím na stav svého otce a mého zemřelého otce. Jeho otec byl návštěvním mistrem a můj traťmistrem. Pak když viděl, že já jedu sám a on, že tam musí zůstat, pravil při loučení: „Víš, my nemůžeme jet najednou. Ti, co zde zůstanou, by domů nedorazili, oni „ajsnoňáky“ nic nerozumí. Ty jeď teď a já pojedu s těmi druhými.“ Nic jsme si nedělali z toho, že pojedem celou noc. Ruda Korců nás napomínal: „Hoši nemluvte moc nahlas, odkud jedem. Mohlo by se nám ještě něco nemilého přihodit.“

📖 36 V Lysé jsme čekali asi hodinu. Pak vstoupili jsme do vozu vlaku od Prahy a k velké naší radosti objevili jsme v koutě vozu strážmistra Svobodu, který nás vezl do Litoměřic. Dali jsme se s ním do vypravování a on nám nestačil ani odpovídat, co je nového v Kutné Hoře a ptali jsme se ho na takové hlouposti, že ani nevěděl co nám má říci. Víím, že si myslil: děti - děti a také jsme jimi byli. Mně bylo 14 let a 9 měsíců. Ostatní nebyli o mnoho starší. Cesta pak rychle za stálého povídání ubíhala až přijížděli jsme do Kolína. Za chvíli již budeme doma. Zase se mi rojily vzpomínky na 19. dubna, kdy a s jakou náladou jsem naposledy jel domů. Již jedeme z Kolína. Zase přijíždíme k Malínu a vjíždíme do nádraží matně osvětleného několika lampami. Po levé straně vlaku ukazovaly se červánky tichého vlažného červnového jitra. Vlak zastavil. Sedlec-Kuttenberg, Sedlec-Kutná Hora vyvolává průvodčí a už jsme se v pravém slova smyslu vysypali z vozu na nástupiště.

V pravém slova smyslu jsem tedy „vypadl“ na nástupiště. Divoká radost mi sevřela hrud. Zase doma! křičelo to ve mně, zpíval to skřivan, šuměly tu větu stromy a i ten vzduch jakoby dýchal ta slova. Jak o mnoho krásnější zdálo se mi vše kolem. A přece bylo tomu sotva sedm týdnů, kdy jsem se s touto krajinou loučil. A byl bych zpíval, křičel a skákal kolem, kdyby mne nezaráželo to klidné ticha letního rána, přerušované v té chvíli jen sykotem páry lokomotivy.

Rozhlédl jsem se kolem. Vstříc spěchali nám pp. Korec a Pacovský. Pan Korec svého Rudu políbil a nám podal ruce. Za to pan Pacovský byl zklamán. Jeho Pepa nepřijel. A nevím, kolikrát ještě později spěchal na nádraží a vždy nadarmo. Pepík Pacovský přijel teprve v lednu příštího roku se zárodkem nemoci v prsou. Dodnes nevím, jak se ti páni dozvěděli, že přijedem, když to mělo být uchováno v tajnosti.

Náhodou byl na nádraží majitel Kuchyňky, kde jsem bydlil. S velkou radostí mne přivítal a sděloval 📖 37 mi, že mu stále něco říkalo, aby počkal na nádraží, že přijedu. A tak jsme šli spolu domů. Vypravoval mi co bylo u nás nového, jak mně hledali a s jakým účastenstvím na mne vzpomínali. Já zas vypravoval, jak jsme se měli my, jak to všechno vypadalo, až jsme se blížili k domovu. Spěchal jsem k oknu a zaklepal jsem. Nic. Zaklepal jsem znovu. Matka se ozvala, co prý je. Prosil jsem, aby mi otevřela. Nemohla chudinka poznat můj hlas. Až když jsem ji podruhé oslovil, vyskočila a běžela mi otevřít. Slzy třpytily se jí i mně v očích, když jsme se políbili. Vždyť takovou dobu jsme byli odloučení a nemohli jsme si říci, co bychom chtěli. Spát už jsme nešli. To bylo vypravování.

Odpoledne toho dne šel jsem do Kutné Hory ke Korcovi, abychom se uradili, co budeme dělat dále. Ten už věděl všechno. Mládenci druzí, kteří již byli doma, chodili na zvláštní hodiny, aby se doučili, čemu nebyli přítomni. Někteří páni profesori s radostí věnovali své odpolední prázdnou, aby nám usnadnili přípravu ke zkouškám. Zemská školní rada nám povolila další návštěvu školy a složení zkou-

šek. Pilně doučovali jsme se to, co nám scházelo. Hned příští pondělí po svém příchodu jsem šel na odpolední hodinu. Dověděl jsem se při tom, že ve středu pojedou pan Mačenka s panem Barákem do Terezína. Rozhodl jsem se, že pojedu hochy navštívit také, jak jsem jim slíbil. Sebral jsem v uspořádané sbírce peníze a koupil cigarety pro spoluvězně bývalé a pro naše hochy třešně: a čokoládu. Mimo to, měl jsem pro Jendu Pokorného a pro Pacovského dopisy.

Šťastně jsme dojeli až do Terezína. Nechtěli nás však k hochům připustit. Posléze vymohli si p. Barák a p. Mačenka přece svolení, že s nimi mohou mluvit a já jsem se tam vetřel také. Chlapci měli radost; vycítil jsem to. V krátkosti jsem jim pověděl co se děje ve škole a přes ostražitost dvou vojáků, kteří měli dozor, vpašoval jsem Jendovi Pokornému do kapsy cigarety i dopisy. Zpět zase jsem vezl dopisy od nich, 38 které měli stále pro všechny případy připravené. Doba povolená k návštěvě rychle uplynula a my rozloučivše se, odcházeli jsme pryč. Byl jsem hrdý na to, že jsem mohl učinit radost hodným těm hochům.

Ve škole šlo vše rychlým tempem ku předu. Záhy začali jsme skládat dodatečné zkoušky. Mnozí měli již téměř všechny zkoušky za sebou a pomalu jsme vzpomínali na bývalé strasti jen jako na sen.

Jednoho dne při skládání zkoušek z deskriptivní geometrie, vstoupil však do třídy ředitel. Zachvěl jsem se zlou předtuchou. Promluvil pár slov s p. profesorem a temným hlasem trám sděloval, že slavné c. k. ministerstvo kultu a vyučování výnosem č. ... atd., zrušuje povolení zemské školní rady, abychom směli dále chodit do školy a složit zkoušky. Veškerý přístup do školy se nám zakazuje a složené zkoušky se nám prohlašují za neplatné. Dále musíme vyčkat jak dopadne konečné soudní a školní disciplinární vyšetřování. Zůstali jsme jako když clo nás uhodí. Tedy všechna několikátýdenní námaha zůstává marná? A konec, jaký bude. Byli jsme přesvědčeni, že jakmile jde něco od c. k. z Vídně, že to pro nás nebude nic pěkného. S trpkostí v duši šli jsme domů. Co teď? Že to slavné rozhodnutí nezapadne brzy, jsem věděl. Vždyť ještě není ani soudní řízení skončeno. Přišel jsem tedy domů a s pláčem vypravoval mamince, co je. Těšila mne chudák, ač jí také nebylo dobře. Večer, když pak přišel strýc, který byl hospodářským adjunktem na velkostatku v Sedlci, bylo rozhodnuto, že půjdu přes léto hlídat obilí na pole. A to byly prvé prázdniny, které pro mne vlastně prázdninami nebyly. Ráno v pět na pole, večer v osm nebo v devět domů. Příští léta byl jsem na polích celý čas - ve dne v noci. Domů jsem se šel jednou za týden převléknout a ostatní čas jsem ztrávil na polích. Aspoň jsem užil volného vzduchu a pak, doma bylo potřeba. Měl jsem dva bratry a dvě sestry. Všichni měli jít do školy a matka měla jen 48 K měsíčně. Jiná pomoc odnikud. Měl jsem jen 1-20 K 39 týdně, ale i to bylo dobře. Pomalu se blížil podzim a tím konec mého zaměstnání. A ze školy dosud nic.

Obilí s polí zmizelo. Začaly se dobývat řepy a kvapem se blížila řepná kampaň. Dostal jsem se co patnáctiletý hoch za vážiče cukru do cukrovaru. Byl to pro mne nový život. Často chodil jsem minulé podzimy kolem hučícího cukrovaru a přál jsem si alespoň nahlédnouti dovnitř. A nyní, nejen, že jsem tam mohl nahlédnout, ale mohl jsem si ve volné chvíli prohlédnouti vše co mne zajímalo. Staří dělníci rádi mi vysvětlili leccos, když jsem je o to požádal. Práce byla to pěkná a ne namáhavá. Odvážit vozík, zapsat hrubou váhu vozíku a vypočítat z toho čistou váhu. Sečíst sloupce jednotlivých stran a pak dohromady celý var. Když byla pauza mezi oběma vary, lehl jsem si, bylo-li to v noci nebo jsem chodil po cukrovaru a prohlížel to i ono. Často však probudil mne ze spaní proud studené vody. To zase mne někdo upozoroval a pro kratochvíli mne postříkal. A takového „pla-

váka", jak jsme říkali dostal ledakdo. Ani se žádný nenadál, kdy a odkud bude zaplaven proudem studené vody. Žádný si z toho nic nedělal. V továrně bylo hor-ko jako v pekle a za chvíli byl postížený suchý. Hůře bylo, když jednou dostal "plováka" pan cukrmistr. To bylo láteření a vyšetřování. Ale nic z toho nebylo. Jedna myčka se skroušenou tváří se omlouvala, že nesla vodu, zakopla a voda jí vystříkla. A bylo zase dobře.

Než všechno netrvá věčně a kampaň v cukrovaru také ne. Uplynulo šest týdnů a zase jsem musil přemýšlet na další práci. Rafinerie cukru fy M. B. Teller v Sedlci již byla v práci a tak jsem se pokusil o štěstí tam. Byl jsem vyslechnut ne příliš vlídně správcem Jarošem a posléze vyzván, abych přišel do práce. Ale nebyla to taková práce jako v Ovčáreckém cukrovaru. Přišel jsem k výkladu surového cukru z vozů. Byla to velká dřina. Stokilové pytle vozit na vozíčkách dvoukolových do skladiště. Celý zemdlený přišel jsem večer domů, prospal jsem se a ráno v pět hodin zase do 40 toho. Než za tři neděle byl jsem tak zemdlen, že jsem šel požádat správce, aby mi přidělil nějakou lehčí práci. Nejprve se na mne utrl, abych se o práci „neškrábal“. Pak se přece v něm svědomí hnulo a přidělil mne starému skladníkovi ve věcném skladišti. Tam už byla jiná přece. Byl jsem aspoň v teple, v suchu a chvílami jsem si přece odpočinul. Měl jsem na práci přebírání pytlů, jich rozdělování a značkování. Pytle se rovnaly a zase na potvrzení vydávaly. Tu a tam byly mi přidělovány menší práce písemné z administrační kanceláře. Přišel jsem do styku s nejrůznějšími lidmi. Byli tam zaměstnání zajatci ruští a italští i vojáci z posádky v Kutné Hoře — Maďaři. Pozoroval jsem však stále, že začínám být čím dále hrubší. Marně jsem se proti tomu bránil. Žil jsem stále v tom prostředí, kde se nebralo žádné slovo na váhu. Mrzelo mne to, ale nebylo pomoci. Stával jsem se hrubým a sprostým jako to okolí. Jednu dobrou stránku to mělo přece. Musil jsem těžce pracovat, mnohdy za mizerný plat a poznal jsem cenu peněz. Pevně si umiňoval, že uteku z toho života, jakmile se mi naskytne příležitost a raději, že budu o kůrce a vodě celý den, jen, když budu moci jít zase do školy a uniknu tomu životu. Nenadál jsem se, že se mi toto přání do poslední písmenky vyplní.

Začátkem června byl jsem vyrozuměn, že se mám dostavit do školy k vyšetřování a že půjdeme zase do školy. Ohlásil jsem tedy své vystoupení z cukrovaru. Měl jsem již dosti známých, kteří se mnou cítili a, nabízeli mi, že by požádali ředitele v cukrovaru, aby mne nechal na nějakém stálém místě v cukrovaru. Bez mého vědomí také tak učinili a bylo mi tedy nabízeno místo stálého skladníka za 200 K měsíčně.

Než slovo „škola“ mělo na mne takový vliv, že jsem odřekl, poděkoval a odešel. Hodně také působila touha po lepším životě, než byl ten v cukrovaru. Však jsem ho za šest měsíců poznal dost.

 41 Přišli jsme do školy a byli jsme vyzváni, abychom vyprávěli, jak ta událost byla. Tentokrát se však ředitel Mazal zmýlil. Byli jsme již poučeni od dra Bondyho jak se máme chovat. Podle toho jsme se také zachovali. Odepřeli jsme jakékoli odpovědi. Když ředitel se tázal, proč nechceme odpovídat, odpověděl jeden z nás, nevím už který to byl, že máme od soudu zakázáno rozprávět o té věci jakékoli debaty. Chce-li slavné ministerstvo posoudit naši vinu, že má u divisního soudu k dispozici všechny materiály, aby si je vyžádalo. A tak byl výsledek velice krátký. Ředitel se sice zle mračil a znovu domlouval. Když však jsme odepřeli jeden za druhým, spokojil se tím, co jsme řekli.

Sami jsme myslili, že se nám nemůže nic stát. Ač bylo podáno státním nádvladním odvolání k rozsudku divis. soudu v Terezíně, nebylo na mně nalezeno viny. Nejvyšší soud ve Vídni na naléhání státního žalobce prvý rozsudek zrušil a nařídil znovu přelíčení u expositury div. soudu v Josefově. Přelíčení bylo stanoveno. Ráno v 8 hodin přelíčení začalo.

Vedoucí soudu byl nadp. auditor dr. Golitschek. To už nebylo přelíčení jako v Terezíně. Jak bylo z celého jednání zřejmo, musil být někdo z nás za každou cenu odsouzen. Hlavní váha byla kladena na protokol sepsaný ve škole. Tam prý jsme se ke všemu přiznali. Později prý jsme byli navedeni jak máme mluvit. Proti tomu postavili se naši obhájci. Všecky, mimo Korce nás zastupoval advokát dr. Bondy. Korce opět dr. Knöpfelmachr. Dokazovali, že na prvý protokol se nemůže nic dát, protože jsme k výpovědím byli donuceni. Posléze měl profesor Jech dosvědčit, že jsme vypovídali bez donucení a ze své vůle. Měl chudák zlé postavení. Věděl, že řekne-li podle přání soudu, že nám tím velice uškodí a řekne-li pravdu, že bude mít zle ve službě.

42 Vypovídal tedy asi v tom smyslu, že jsme byli ustrašení a pan ředitel, že chvílemi hlasitěji promluvil a že jsme tedy ani nevěděli co mluvíme. Na otázku, proč ředitel hlasitěji mluvil, odpověděl, že byl ředitel celou událostí velice rozčilen. Pak udával, že jsme při prvním protokolu vypovídali pod dojmem, že bude náš trest menší, když se ke všemu tomu přiznáme, ať už to bylo nebo nebylo pravda. Posléze, po celodenním přelíčení byl vynesena rozsudek: Franc, jako původce všeho dostal pouze 18 měsíců žaláře zostřeného tvrdým lůžkem a temnou komůrkou vždy ve výročí den činu. Pacovský dva roky s doprovodem jako Franc. Mačenka, pro rozšiřování a jako nejstarší z nás 9 měsíců, Korec a Jirásek po 6ti měsících. Vazba měla být započítána. Zatím již byli jsme všichni doma až na Pacovského a France. Státní žalobce byl spokojen, ale obhájce dr. Bondy se ohradil, že podá odvolání. Ostatní, mezi nimi já, jsme byli zase osvobozeni. Mně, řekl dr. Bondy, prý vysvobodilo, že jsem neměl otce. Kdyby mi byl před rokem nezemřel otec, byl prý bych odsouzen také. Takto prý byl vzat zřetel na mojí matku.

Po cestě domů jsme se dověděli, proč jsme jezdili domů po skupinách: Loula, Adamec, Kutílek — Mareček, Gymkovics, Barvínek, Triedl — Pavel, Novák, Korec, Mikunda — za deset dní za námi přijel: Mačenka, Jirásek, Barák a Pokorný.

Ředitel Mazal prý psal dopis k divisnímu soudu. Dověděl prý se, že máme být propuštěni. Kutná Hora nás prý chce přivítat s hudbou. Poněvadž prý se bojí, aby se zase něco nepříhodilo a aby do toho nebyli zapleteni ještě někteří žáci z ústavu svěřených, aby buď nás nepouštěli, až po konečném soudním vyšetřování, nebo pustí-li nás, abychom nepřijeli najednou. Bylo by dobré, aby nás pustili jednotlivě nebo v malých skupinách a tak, abychom přijeli domů pozdě večer nebo brzy ráno. Dále, aby nám bylo znemožněno, abychom domů poslali zprávu, kdy přijedem.

43 Bylo tedy vidět, že se „pan ředitel“ staral o své svěřence opravdu „otcovsky“.

Věc dostala se od divisního soudu v Josefově znovu před nejvyšší soud ve Vídni a tam byl rozsudek potvrzen, jen Pacovskému byl trest snížen na 18 měsíců a Jirásek osvobozen. Trest si mládenci částečně odbyli ve vazbě. Žádali za odklad trestu. Musili ho však posléze nastoupit, až přišla amnestie. Tehdy měli ho již skorem odpykaný. Při výslechu ve škole jsme tedy odepřeli jakékoli výpovědi. Na dotaz, jak asi dlouho to bude trvat, než se dovíme co s námi je, odpověděl, že to snad budeme do konce prázdnin vědět. Někteří hoši majetnější se připravovali ke

zkouškám. Já jsem měl zase údělem na celé léto pole, hlídání ve dne v noci. Ku konci prázdnin dostali jsme vyrozumění, že nám povolují dělat zkoušky za čtvrtou třídu případně za pátou třídu a z dalšího studia na kutnohorských školách, na všech ústavech jsme vyloučení.

Přišlo to na nás jako ledová sprcha. Nemyslili jsme, že nás odsoudí škola, když nás neodsoudil c. k. divisní soud.

A co to bylo jiného, než odsouzení, ten výnos c. k. ministerstva. Jak mohli jsme dále studovat, když nebylo prostředků, aby nás mohli rodiče vydržovat velkým nákladem v jiném městě ?

Skládali jsme tedy zkoušky Šlo to těžce. Konečně dostali jsme vysvědčení s vylučovací klausulí na rubu. Rok byl pryč, nahradit se nedal. Celý rok potřebovalo slavné c. k. ministerstvo, než se rozhodlo, že nás vyloučí.

Co teď? Vysvědčení jsem měl. Strýc učitel dopsal na ředitelství reálného gymnasia v Kolíně. Přijímají mne, přišla odpověď, ale musím složit zkoušku z latiny. Latiny jsem vůbec neznal. Jíž jsem dával v duchu s bohem studiím a začal se smířovat s myšlenkou, že musím přece do toho života, z něhož jsem před krátkým časem s takovou radostí utíkal. Přece však jsem 44 se pokusil o poslední záchranu. Strýc dopsal řediteli nymburské reálky, aby mne přijmuli za řádného žáka. Vypočítali jsme, že vlakové spojení je dost dobré, že budu moci denně dojíždět do školy. Aby na mne matka platila a já bydlel v Nymburce nebylo možné. Věděl jsem, že to budou nové útrapy - bylo to vlakem přes hodinu nebo i více, ale jen když budu moci zase do školy. Ředitel odpověděl, že si mám podat žádost k zemské školní radě jeho prostřednictvím a zatím, že mohu přijet k zápisu. Pak však po poradě sboru profesorského, žádost ani odeslána nebyla a já byl přijat za řádného žáka nymburské reálky. Po napomenutí ředitele, abych se žádným o minulé události nemluvil, byl jsem zapsán do páté třídy. Jakou jsem však měl radost, když jsem se dozvěděl, že budou na nymburské reálce ještě Barvínek a Loula, jež stihl tentýž osud jako mne. Pomalu začal jsem věřit, že nebudu mít tu „existenci“ tak zkaženu, jak mi prorokoval ředitel při prvním výslechu.

Zase půjdu do školy. Zase hadu sedat v té těsné lavici a poslouchat výklady profesorů. Co půvabu se skrývalo v tom slově škola! Byl bych snad chodil tři hodiny pěšky, když by to musilo být, jen abych mohl do té školy chodit. A jak rád jsem ráno vstával před šestou hodinou, spěchal na vlak, pak celou hodinu a půl tísnil se ve voze nacpaném lidmi, jen abych mohl do školy. Vždyť poznal jsem za ten rok „nucených prázdnin“ život v pravém slova smyslu dost a dost a toužil jsem do školy, kde dítě zapomíná na všechny strasti všedního života. Nikdy nechápal jsem druhů, kteří mohli studovat ve všem pohodlí, prostředků měli dost a dost a přece se jim škola zdála mučírnou. Hleděli, jen aby se z ní dostali pryč. Snad bylo to proto, že měli té příležitosti dost a dost. Kdežto já, protože jsem musil bojovat s tolika překážkami a obtížemi, uměl jsem si školy vážit a chodil jsem do ní rád.

Že začátku měl jsem příležitost k návštěvě školy dosti pěknou. Ráno jsem odejel po půl sedmém poštovním 45 vlakem a přijel jsem do školy v devět hodin. Ztratil jsem tím každý den hodinu, ale když bylo vidět moji snahu doučit se vše doma a na nepřítomnost svoji na prvé hodině jsem se nevymlouval, povolil mi to ředitel a žádný z profesorů proti tomu neměl také ničeho. Domů přijel jsem pravidelně po čtvrté hodině rychlíkem nebo večer v půl osmé smíšeným vlakem.

„Dřel“ jsem jak jsem mohl. Mnoho jsem zapomněl a musil jsem dohánět. Ale šlo to přece. Poměry nebyly ještě tak nejhorší a tak jsem si pomáhal vším mož-

ným. Peníze mi scházely stále. Hleděl jsem je tedy získat jinak. Dělal jsem doma rysy, výkresy a ty jsem za dvě či tři koruny prodával. Jiné pomoci nebylo. Matka měla mimo mne ještě čtyři děti. Všecky šly do školy a příjmy - 48 korun měsíční pense po zemřelém otci - traťmistrovi. Pak v půl letí dával jsem hodiny jedné spolužačce. Nerozuměla mnoho deskriptivní geometrii a já zase dobře. Tak jsem chodil dvakrát týdně na hodinu. Dostal jsem vždy svačinu a měsíčních 10 korun bylo pro mne celým jměním. A pak v roce 1916 - 1917 nebylo tak zle. Dostal jsem z domu přece tu a tam pětník na oběd. Tak pomalu jsem se vpravil do všeho a celé moje úsilí bylo korunováno tím, že jsem na konec roku byl s vyznamenáním. Nikdy dříve se mi o tom ani nesnilo. Na kutnohorské reálce byl jsem pokládán za žáka méně než průměrného a bylo to za normálních poměrů a nyní za tak nepříznivých okolností — s vyznamenáním. Ani jsem tomu nechtěl věřit. Myslíl jsem v pololetí, že mi páni profesoři hodně slevují a dřel jsem tím více. Když jsem byl tedy i na konci školního roku s vyznamenáním, sliboval jsem si svatosvatě, že si v příštím roce nedám pokoje a budu hledět, abych si toho zasloužil ještě více. Se všemi profesory jsem vycházel velice dobře. Měl jsem je rád a oni, zdálo se mi, že na mne hledí jinak, než na ty ostatní druhy.

 46 Byl tedy konec školního roku a s radostí spěchal jsem domů. Maminka měla radost, strýček měl radost a z nich všech já měl radost největší.

Hned začal jsem se ptát po práci a opět byl jsem přijmut za hlídače, jako minulý rok. Zase jsem byl celé dny a noci venku v polích. Ve dne jsem seděl u boudy a četl jsem. V noci buď jsem seděl u boudy a vzpomínal jsem na všecko, co bylo, jako na sen. V noci přecházel jsem kolem pole, nebo jsem seděl na mezi hned na jednom, hned na druhém konci pole. Pozoroval jsem hvězdičky a obdivoval se souhvězdím. Temné noci mísily se s jasnými a v skřehotání žab a cvrčení kobylek a cvrčků mísily se ostré zvuky píšťalek. To hlídači na polích dávají si znamení, že bdí. A zase klid. Usedl jsem si na pole, položil na znak, hlavu opřenou o mez a za chvíli přemožen jsem podřimoval. Často jsem také usnul, maje mez pod hlavou. Malý jezevčík věrný můj spoluhlídač sedl si vedle mne. Ačkoli jsem byl unaven, spal jsem jen lehce. Slabé zavrčení a ihned jsem procitl. Nazdvihl jsem hlavu a slyšel jsem v tichu nočním šelest kroků po strništi. Posadil jsem se, napínám zrak i sluch. Jezevčík vedle mne jen napnul uši a ani se nepohnul. Pomaloučku za bílého svitu hvězd počal jsem rozeznávat siluetu krácející k boudě. Vstal jsem, zavolal: „kdo to“ a silueta obrátila směr ke mně. Byl to šafář na noční přehlídce, jsou-li všichni hlídači na místech. Když přišel na deset kroku, pes s divokým štěkotem vyrazil proti němu. Několika slovy jsem ho uklidnil. Pohovořili jsme si s šafářem a vyprovodil jsem ho přes pole na jeho obchůzce.

Myslíl jsem, že nemůže být nic krásnějšího, než ztrávit prázdniny na polích. Nic nelákalo mne t. zv. cestování soudruhů, o němž si vypravovali vždy dlouho před prázdninami a dlouho po prázdninách. Taková noc prožitá v polích, nahradila mi cestu nevím kam. A pak! Vždyť dostal jsem 3·50 K za noc a den. Mohl jsem aspoň částečně mamince nahradit to, co mi poskytovala 47 zase celý rok ve škole. A to sebevědomí z vlastního výdělků stálo také za mnoho. Prázdniny chýlily se ke konci a zase začal jsem myslet na školu. Dával jsem si do pořádku věci a těšil jsem se, jak zase budu jezdit. Nenadál jsem se, jak trpký bude pro mne příští školní rok. Důsledky války počaly se objevovat zřetelněji a nedostatek doléhal neúprosněji a neúprosněji na rodiny odkázané na stálý plat.

Šel jsem tedy do šesté třídy. Hodiny z deskriptivy měl jsem u Jiřky zase a mimo to dostával jsem od „Severočeské jednoty“ studijní podporu 50 korun čtvrtletně. To stačilo mi tedy na potřeby a pomůcky a o obědy jsem se nestaral.

Než bylo to horší, než jsem myslel. Drahota začala zle řídit. Nedostatek byl stále větší a větší a pomoc žádná. Spojení drahou stávalo se horším a horším. Odpolední rychlík byl odřeknut a musil jsem jezdit jen smíšeným vlakem. Než ten dojel mnohdy jen do Vel. Oseka a tam musili jsme čekat dvě, tři i čtyři hodiny, než byl vlak vypraven dále. A potom dojeli jsme jen do Kolína, postavily vozy s námi za stanici a čekali jsme zase hodinu, než jsme jeli dále. Domů příjížděl jsem v devět a deset hodin večer. Hlad míval jsem jako vlk. Vždyť jsem ve dne téměř nejedl. Ráno měl jsem jen trochu odvaru pelušky, kterému jsme říkali káva a kousek kukuřičného chleba. Na den na oběd měl jsem kousek chleba namazaného bůh ví jakou marmeládou. A večer přijel jsem v devět nebo v deset hodin a měl jsem zase jen tu „kávu“ a chleba.

Ale přišly ještě horší časy. Uhlí pro stroje a lokomotivy bylo čím dále horší a vlaky jezdily hůře a hůře. Ráno jezdili jsme v „hytlákách.“ Zuby cvakaly nám zimou a pára z úst se srážela v jinovatku. Honili jsme se po vozech, abychom se zahřáli, bylo-li místo. Než ani to nebylo. Spousty lidí jezdilo ze severních Čech pro brambory. Tak byly vlaky nacpány lidmi, spícími vysílením na pytlích brambor, koupených za poslední peníze. Ostrý zápach brambor naplňoval vozy a v tom 48 měl jsem se podle jiných učit. Vlak večerní byl často z Oseka odřeknut, nebo dojel mnohokrát jen do Kolína. Po marném čekání, slyšeli jsme rozhodnutí; vlak č. 8590 má neschopný stroj a dále nejede. Musili jsme čekat na půlnoční vlak. Chodili jsme jako přízraky po nádraží, až mnohdy únavou jsem usnul v koutě chodby nebo čekárny a vrátný musil se mnou hodně zatrást, aby mne vzbudil a zeptal se kam jedu. A tak jsem přijel v půl noci nebo v jednu hodinu už ze školy domů. Doma - tma. - Potichu jsem rozsvítil lampu, bylo-li v ní trochu mizerného petroleje, nebo svíčku, abych matku nevbudil. Mnohdy byla vzhůru a dělala jako by spala. Věděl jsem, že mne pozoruje, ale nikdy jsem se neptal co má jíst. Měl jsem buď trochu té kávy v troubě, ovšem už dávno studené, nebo na kamnech pár pečených brambor. Ty míval jsem někdy k snídani, k obědu a k večeři, A kdyby jich aspoň vždy bylo. Co bych dal mnohdy za to, kdybych měl tak dva či tři ty pečené brambory, třeba již vychladlé. Ale byly i časy, že nebyly ani ty. Usínal jsem často únavou i hladem na stole při učení a ráno od stolu vstával, byv vzbuzen matkou. A za takových poměrů měl jsem studovat. Přijel jsem v osm, devět, deset, jedenáct, dvanáct a jednu hodinu domů (bývalý vlak čís. 14.) a seděl jsem do jedné až tří hodin do rána nad knihou. Jak dlouho to vydržím, jsem ani nepomyslel. Jediná moje myšlenka byla vydržet, prorazit, prospívat, aby maminka ve všech těch nekonečných strastech měla aspoň tu radost, že prospívám. Často jsem si myslel, že již nechám studii a půjdu vydělávat. Ale strach z toho života, jaký jsem poznal za jeden rok a jakýsi vzdor proti osudu, mne z toho úmyslu zradil. A raději dále jsem trpěl, ničil si své zdraví a vyčerpával své skrovné síly, jen abych vydržel. Viděl jsem matce na očích tu nekonečnou starost, jak, co dále bude, ale nemohl jsem pomoci jí a ona nemohla pomoci mně. Doma měli jsme kousek políčka a kozu. Než trochu toho mléka a tu skrovnou úrodu musili 49 jsme dát za oděv a obuv, abychom nemusili chodit nazí a bosí. Jíst člověk nemusel — jen když byl obut a oděn. Záviděl jsem těm, kteří byli doma, nebo kteří měli školu v místě a mohli studovat. Nechápal jsem těch, kteří mohli prospívat a propadávali, Často ptal jsem se sám sebe, je-li možné, aby byl Bůh? Když někteří mají tako-

vý nadbytek a druzí mají odpočítáno každé sousto. Ptal jsem se Boha, proč někteří mají tolik, že nevědí co s tím a druzí nemají ani sousta. Odpověď na to nedostal jsem žádnou a tak již, jako šestnáctiletý hoch, jsem mnohdy pochyboval o jsoucnosti Boha. Než jako na vzdor všemu osudu jsem se znovu vrhl do zápasu s nepřízní osudu a učil jsem se a znovu se učil. Byl jsem aspoň částečně odměněn. V učení zapomněl jsem na hlad, na zimu, na všechn svět a neživé formulky matematické, chemické a fyzické byly mi lepším pokrmem než ty studené brambory.

Zima přešla svůj vrcholný bod — leden. V pololetí byl jsem zase s vyznamenáním a dostal jsem nové hodiny. Jeden spolužák, syn velkopekaře, byl velice slabý v matematice. Hodný profesor, který mi přál, doporučil mu mne na hodiny. Měl jsem tedy třikrát týdně. Dostal jsem oběd, o kterém se mí mnohdy ani nezdálo, pak jsme spolu vypracovali úlohy a šli jsme do školy, měli-li jsme vyučování a při jednoduché frekvenci jsem šel k vlaku. Měl jsem aspoň útulek přes poledne. Dříve bývali jsme přes poledne: v zimě na státním nádraží — tam bylo aspoň teplo — v létě „hotel ostrov“, jak jsme říkali. Bylo to na labském ostrově. Bylo sice školními úřady předepsáno, že má každý mít nějaký útulek přes poledne. Bylo nás mnoho těch, kteří jsme ho měli jen na papíře, jinak jsme chodili, jak jsem již uvedl.

Než poměry na drahách se ještě zhoršily a měli jsme jen jeden vlak domů, až o půl noci. Přišli jsme však na nový prostředek. Vypočítali jsme, že na státní dráze z Prahy, st. nádr. do Kolína jezdí jeden vlak po třetí hodině ze stanice Pečky na dráze. A z Nym 50 burka bylo do Peček pěšky jen dvě a čtvrt hodiny. Chodili jsme tedy do Peček pěšky, přišli jsme právě k vlaku (vše měli jsme přesně vypočítáno) půl hodiny vlakem do Kolína, pak z Kolína dvě a půl hodiny po císařské silnici a byl jsem vždy do půl sedmé doma. To bylo přece lepší než v půlnoci. To trvalo asi tři nebo čtyři týdny, zase začal jezdit smíšený vlak a jim jsme jezdili opět domů.

Na konci školního roku byl jsem opět s vyznamenáním. A zase na pole. Poměry se však přiostrily tou měrou, že jsem musil zkusit nových útrap. Nebylo čeho jíst, peněz nebylo, topení nebylo a tak musil jsem se podřít zásadě: nepomůžeš-li si sám, žádný ti nepomůže. Nebylo čím topit a na panské louce byly poražené kusy stromů. Mít hlad a zimu, to bylo trochu příliš mnoho. Po dlouhém duševním boji odhodlal jsem se pro kus dojit. Mnohdy později šla matka se mnou. Pán velkostatku - Němec milionář - ani to nepozná, říkal jsem si. Strach a zima se mnou lomcovaly, když jsem dřel kus dřeva za noci, za větru a za deště domů. Sítila mne jediné myšlenka, že bude u nás zase chvílku čím topit. Chudému jsem nevzal nikdy nic a vzít něco člověku, který měl všeho nazbyt a zbohatl z mozolů chudých lidí, jsem nepokládal za nic špatného. To byl osud lidí, kteří chtěli být živi. Často viděl jsem dlouhé řady lidí, čekajících v mrazu a sněhu na vlak vezoucí uhlí. Pak vrhli se jako vlci na vozy a než se vlak rozejel do kopce, měl každý aspoň tolik, že se mohl ohřát. Lidé učili se znovu krást — ač-li to slovo krást se může použít v zápase o život a smrt - chtě-li být živi.

Šel jsem již do sedmé třídy, když se to začalo u nás hýbat. Tajně začalo se všelicos povídat o samostatnosti. Až 28. října to prasklo. Černý orel byl sražen k zemi a bílý lev ozval se milionovým jástem svobodného národa. Do dvou hodin chodil jsem se zástupy lidu po Kutné Hoře. Vypisovat tehdejší dojmy 51 nemožu, na to je moje pero příliš slabé. Cítím to ještě teď všechno, ale psát o tom nemohu.

Záhy jsem se dozvěděl, že ředitel Mazal a profesor Trnka jsou sesazeni a začal jsem tedy pomýšlet na návrat na kutnohorskou reálku. Měl jsem již toho ježdění až po krk. V prosinci vyžádal jsem si od ředitele nymburské reálky o propouštěcí klausuli a vrátil jsem se zpět do Kutné Hory. Tam byla reálka přeměněna v záložní nemocnici a pro nedostatek topení bylo vyučování zastaveno. Až v lednu byla reálka vyprázdněna, později znovu zřízena a začal jsem chodit zase do školy. Setkal jsem se tam také s Adamcem, Gymkoviesem a Jiráskem. „Přesídlili“ také. Uběhlo to do konce roku jako voda a složil jsem maturitu všemi hlasy. Vzpomínal jsem si tehdy na slova ředitele Mazala: „Existenci máte stejně zkaženu...“ „Špatným prorokem byl jsi tehdy Mazale, řediteli!“ smál jsem se v duchu.

Začal jsem již věřit, že budu mít přece lepší budoucnost, než jak to vypadalo před dvěma či třemi léty. Vždyť měl jsem již maturitu složenou a měli jsme svůj československý stát. Nenadál jsem se ovšem, že tak špatně bude hodnocena všechna moje námaha, že budu postaven jednou téměř do jedné řady s tím, kdo má pět tříd obecné školy.

Zažádal jsem o místo volontéra u čsl. státních drah. Raději byl bych studoval dále, ale nebylo prostředků a doma potřebovali pomoc. A místo u dráhy se mi líbilo také. Po půlletém čekání byl jsem přijat za volontéra k stan. úřadu v Hodkovicích. Protože byl malý plat a doplácet 300 Kč měsíčně jsem nemohl, zažádal jsem o přeložení blíže k domovu, abych mohl být doma na stravu. Bylo mi vyhověno a nastoupil jsem tedy 1. února 1920 u stan. úřadu v G. Jeníkově.

O osudu ostatních soudruhů — kriminálníků — vím málo. Korec, zaplatil své vězení smrtí. Dobrý ten hoch studoval co privatista v Nymburce, ale nedokončil studii, zemřel tuberkulosou. Pacovský zemřel také.

📖 52 Jenda Baráků je úředníkem státních drah. Rovněž V. Gymkoviesz, s nímž jsem maturoval. Pepík Jirásků je učitelem v Severních Čechách. Každý na studiích ztratil nějaký rok.

Sám ztratil jsem také rok. Ale na vzdor osudu jsem dostudoval. Přemohl jsem všechny překážky, které mi osud kladl v cestu a nyní jsem již definitivním úředníkem státních drah.

Nesplnila se tedy předpověď ředitele Mazala. Prach s olovem i oprátka se mi vyhnuly a na osudu jsem si vynutil zajištěnou existenci.

Tiskem Karla Pospíšila a Emila Sprongla v Humpolci.

📖 *Zadní deska*

Cena 2.50 Kč.

Nákladem Karla Pospíšila, knihkupectví v Humpolci.